

Marion Routti

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosionomi, diakoniatyö

Opinnäytetyö, 2022

YHTEISÖLLISYYS AVAINASEMASSA

Vapaaehtoistoiminta yhteisöllisyyttä luomassa Turun
Mikaelinseurakunnassa

TIIVISTELMÄ

Marion Routti

Yhteisöllisyys avainasemassa. Vapaaehtoistoiminta yhteisöllisyyttä luomassa
Turun Mikaelinseurakunnassa

Sivut 55, liitteet 3 kpl

Kevät, 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi, diakoniatyö

Laadullisessa opinnäytetyössä tutkittiin Turun Mikaelinseurakunnan vapaaehtoistoimintaa vapaaehtoisten näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena olivat erityisesti yhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen vapaaehtoistoiminnassa, osallisuus toiminnan suunnittelussa ja hengellisyyden merkitys toiminnassa. Tavoitteena oli kerätä seurakunnan vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta hyödyllistä tietoa vapaaehtoisilta itseltään.

Tutkimusaineisto kerättiin etäyhteyksin toteutetulla fokusryhmähaastattelulla. Haastatteluun osallistui kuusi diakonian- tai messuryhmien vapaaehtoista. Yksi haastateltavista toimi myös pienryhmän vetäjänä. Aineisto analysoitiin käyttäen menetelmänä teemoittelua. Tutkimuskysymyksiin perustuva haastattelurunko toimi teemoittelun pohjana.

Tulokset kertovat yhteisöllisyyden kokemuksen syntyvän vapaaehtoistoiminnassa yhdessä tekemisestä sekä jaetusta tavoitteesta ja arvoista. Vapaaehtoiset pitivät pääosin tehtäviään osaamistaan ja kiinnostustaan vastaavina ja kokivat olevansa osallisia myös toiminnan suunnittelussa. Hengellisyyden merkitys vaihteli; toisille hengellisyys oli tärkeä motivaatio toimia vapaaehtoisena juuri seurakunnassa, kun taas osalle hengellisyys ei ollut toiminnassa keskeistä. Yhteydenpito seurakunnan työntekijöiden taholta koettiin sopivaksi. Työntekijöiltä toivottiin vahvempaa puuttumista ristiriitatilanteisiin, joita toiminnassa joskus nousee esille.

Tulosten perusteella Mikaelinseurakunnassa on onnistuttu luomaan vapaaehtoistoiminnassa vaikuttavan osallisuuden mahdollisuuksia ja kokemuksia yhteisöön kuulumisesta. Kehittämistarpeena näyttäytyi toimintamallin luominen ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen sekä pienryhmiä koskeva tiedotus. Jatkotutkimusta ajatellen kiinnostava aihe olisi selvittää, miten seurakunta on onnistunut luomaan polkuja vapaaehtoistoiminnasta jumalanpalveluselämään.

Asiasanat: vapaaehtoistoiminta, seurakunta, yhteisöllisyys, osallisuus

ABSTRACT

Marion Routti

Community is key. How volunteering creates community in St. Michael's congregation.

Pages 55, appendices 3

Spring, 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Diaconal work

Bachelor of Social Services

This thesis examined volunteering in St. Michael's congregation of Turku from the volunteers' perspective with qualitative approach. The subjects of the study were community experience in volunteering, participation in operational planning and the importance of spirituality. The goal of the study was to gather information to understand how to improve the experience and participation of the congregations' volunteering.

The data collection of the study was carried out as a focus group interview remotely. Six participants attended the interview. They had been volunteering in either diaconal or service groups. One of them was also a small group leader. The data was analyzed by using thematizing. The themes were based on the interview frame that was based on the research questions.

The results show that the experience of community comes from volunteering together and sharing a goal and values. The volunteers mainly considered their tasks to be in line with their skills and interests and felt that they were also involved in planning the activities. The importance of spirituality varied; for others, spirituality was an important motivation to volunteer in the church, while for some spirituality was not central. Communication from the parish staff was considered appropriate. Employees were expected to intervene more strongly in situations of conflict that arise during operations.

Based on the results, the congregation of the St. Michael's Church has succeeded in creating a sense of belonging for the volunteers, as a result of having the opportunities to contribute to the community. Development was needed in order to create an operating model for resolving conflicts and to provide information about small groups. For further research, it would be interesting to investigate how the church has succeeded in creating pathways from volunteering to worship.

Keywords: volunteering, congregation, communality, participation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KIRKKO MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ.....	6
2.1 Kansankirkon asema horjuu	6
2.2 Muuttuva hengellisyys ja elämäkatsomusten moninaisuus	8
2.3 Kristinuskon harjoittamisen muutostarpeet ajassamme.....	9
3 SEURAKUNTA OSALLISUUDEN YHTEISÖNÄ.....	11
3.1 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteiden määrittelyä	11
3.2 Yhteisöllisyyden kokeminen vapaaehtoistoiminnassa	13
4 VAPAAEHTOISTOIMINTA SEURAKUNNASSA	17
4.1 Vapaaehtoistoiminta seurakuntakontekstissa.....	17
4.2 Vapaaehtoistoiminnan organisointi ja sen haasteet seurakunnissa	19
4.3 Vapaaehtoiset jumalanpalvelusyhteisöjen keskiössä	20
4.4 Vapaaehtoistoiminta Turun Mikaelinseurakunnassa	21
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI	23
5.1 Tutkimustehtävä.....	23
5.2 Turun Mikaelinseurakunta tutkimuksen työelämäkumppanina	24
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	26
6.1 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä	26
6.2 Fokusryhmähaastattelun toteutus.....	27
6.3 Aineiston analyysi	29
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	31
7.1 Vapaaehtoisten taustatiedot ja toimintaan lähtemisen motiivit	31
7.2 Yhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen vapaaehtoistoiminnassa ...	33
7.3 Osallisuus toiminnan suunnitteluun ja toiminnan mielekkyys	35
7.4 Hengellisuuden merkitys vapaaehtoistoiminnassa.....	36
7.5 Vapaaehtoistoiminnan kehittämistarpeet.....	37
8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	38

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
9.1 Johtopäätökset.....	40
9.2 Jatkotutkimusaiheita ja ehdotuksia seurakunnalle.....	43
9.3 Ammatillinen kasvu	44
LÄHTEET	46
LIITE 1. Infoviesti haastatteluun suostuneille	53
LIITE 2. Haastattelurunko	54
LIITE 3. Tarkentavat kysymykset sähköpostitse.....	55

1 JOHDANTO

Seurakuntalaisten vapaaehtoisen työpanoksen kautta seurakunta voi täydemmin olla jäsenistään muodostuva yhteisö, jossa jokainen voi löytää oman paikkansa, kokea osallisuutta ja olla mukana toteuttamassa kirkon perustehtävää itselleen luontevalla tavalla mahdollisuuksiensa mukaan. Seurakuntalaisten osallisuus on ajankohtainen ja tärkeä aihe, ja sellaisena se onkin esillä evankelisluterilaisen kirkon tuoreimmassa strategiassa. Tässä Ovet auki- strategiassa vuoteen 2026 korostetaan kirkon roolia osallisuuden ja vieraanvaraisuuden yhteisönä. Kirkon tehtävänä on välittää ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja koko luomakunnasta, kuten strategiassa myös todetaan. (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2020a, s. 6.)

Strategian mukaan kirkolla on toinenkin syy panostaa uuteen, yhteisöllisempään toimintakulttuuriin: kirkon jäsenmäärä on laskenut merkittävästi viimeisten parinkymmenen vuoden aikana. Kasteiden ja vihkimisten määrät laskevat, uskonnollinen kasvatus ei enää ole itsestäänselvyys eikä kirkon oppiin enää sitouduta samassa määrin kuin aiempina vuosikymmeninä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020a, s. 2–3.) Kirkon tunnettuuskyselyn perusteella kirkkoon kuuluvistakin monet pitävät kirkkoa etäisenä, ja kaikista vastaajista yli puolet pitää kirkkoa merkityksettömänä. (Kirkon tutkimuskeskus, 2021, s. 3–7.) Perinteisten messujen kävijämäärä laskee, eikä nuoremmilla sukupolvilla ole kiinnostusta käydä edes kristillisten juhlapyhien jumalanpalveluksissa (Salomäki, 2020, s. 258.) Samanaikaisesti hyvin toimivat yhteisöt vetävät ihmisiä messuun, seurakunnan yhteyteen ja vapaaehtoistehtäviin puhutellen myös nuoria aikuisia (Pöyhönen, 2020, s. 26; Salomäki ym., 2020, s. 258). Yhteisöllisempi toimintakulttuuri voisi auttaa kirkkoa sen strategisessa tavoitteessa toimia niin, että seurakuntayhteys olisi jäsenelle voimavara ja merkityksellinen koko elinkaaren ajan (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020a, s. 6). Etenkään milleniaalit ja z-sukupolven edustajat eivät halua kirkolta palveluja, vaan haluavat olla itse mukana tekemässä ja osallistumassa (Tulevaisuuskomitean mietintö, 1/2021, s. 3).

Yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen liittyvää keskustelua on käyty yhteiskunnallisella tasolla aiempaan näkyvämmiin 2000-luvun alusta alkaen. Syynä tähän on nähty individualismin pimeä puoli; kasvanut yksilöiden pahoinvointi sekä hyvinvointivaltion perustaa horjuttava rakennemuutos. (Saastamoinen, 2009, s. 34–35.)

Olen itse löytänyt Turun Mikaelinseurakunnasta yhteisön, jossa voin kasvaa kristittyinä ja osallistua kirkon missioon vapaaehtoistoiminnan kautta. Tästä syystä minussa heräsi kiinnostus ryhtyä tutkimaan, miten vapaaehtoistoimintaa voidaan seurakunnassa toteuttaa niin, että se luo yhteisöllisyyttä ja osallisuuden kokemuksia. Tämä on raportti opinnäytetyönä toteuttamastani laadullisia menetelmiä hyödyntävästä tutkimuksesta. Tutkimus pyrki saamaan selville, millaisia näkemyksiä kyseisen seurakunnan vapaaehtoisilla on yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta sekä niiden toteutumisesta vapaaehtoistoiminnassa. Lisäksi kiinnostuksen kohteena oli hengellisyyden merkitys toiminnassa tutkimukseen osallistujille.

Tutkimuksen taustoittavassa tietoperustassa tarkastelen ensinnäkin sitä muuttunutta toimintaympäristöä, jossa kirkko asemoi itseään uudelleen sekä yhteisöllisyyden roolia tässä prosessissa. Toiseksi huomioni kiinnittyy seurakuntalaisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen teemoihin. Viimeisenä tarkastelen seurakunnan vapaaehtoistoimintaa huomioiden myös jumalanpalvelusyhteisöt, joissa jumalanpalveluselämä pohjautuu keskeisesti vapaaehtoisten seurakuntalaisten toimijuuteen.

2 KIRKKO MUUTTUVASSA TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

2.1 Kansankirkon asema horjuu

Ajat ovat muuttuneet radikaalisti siitä, kun luterilainen kristinusko juurtui Ruotsin vallan alla olevaan Suomeen. Tuolloin oli käytännössä pakko osallistua jumalanpalveluksiin. Poisjäämisestä saattoi seurata jopa sanktio; sakko tai häpeäranngistus. Vuonna 1686 laadittiin kirkkolaki, joka sääti luterilaiseen kirkkoon kuulumisen jokaisen kansalaisen osaksi. Vaihtoehtoja ei ollut. Sitten valistuksen ajan rationalismi ja Darwinin evoluutio-oppi saivat aikaiseksi kristinuskon vastaista liikehdintää 1800-luvulla, ja kirkon valta-asema heikkeni. Tätä liikehdintää vastustamaan nousi kristillis–nationalistinen liike. Enemmistö papeista oli sitä mieltä, että Suomea piti rakentaa suomalaiskansallisen eikä länsimais–liberalistisen kulttuurin pohjalle. Vaikka mannermaiset aatteet haastoivat kirkon arvovaltaa ja opetusta, kirkon asema Suomessa pysyi merkittävänä. Vuoden 1869 kirkkolaissa kirkko nähtiin yhteiskuntaan vaikuttavana kansankirkkona ja kansakoulukin rakentui kristillis–isänmaalliselle arvopohjalle peräti 1970-luvulle saakka. Kansankirkon ihanne joutui kritiikin kohteeksi kuitenkin jo 1960-luvulla. Kritiikki kohdistui paitsi kansalliskirkon patriarkaalis–isänmaallisuuteen, myös kirkon teologiaan. (Malkavaara, 2017, s. 48–60.)

Viimeiset parikymmentä vuotta kirkon jäsenmäärä on ollut laskussa. Vuonna 1999 kirkkoon kuului yli 600 000 jäsentä enemmän kuin vuonna 2020 (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020b.) Suhde uskuntoon on voimakkaassa muutoksessa, etenkin nuorten aikuisten kohdalla. Kirkon tutkimuskeskuksen ISSP 2018-kyselyä koskevassa raportissa tulee selkeästi esille yhtäältä voimakas maallistuminen nuorten keskuudessa ja toisaalta uskonnosta etäännyneiden, erityisesti 25–34-vuotiaiden naisten, lisääntynyt kiinnostus hengellisyyteen. Hengelliseksi ja uskonnosta etäännyneeksi identifioitumista ennustivat odotusten mukaisesti itämaiset uskomukset, kuten usko jälleensyntymiseen sekä populaarit uskomukset, kuten esimerkiksi usko henkiparannukseen tai astrologiaan. (Kirkon tutkimuskeskus, 2019, s. 2–3.) Myös Ovet auki-strategiassa on nostettu esille muutokset nuorten naisten uskonnollisuudessa. Uskonnollisen perinteen välittäminen

on perinteisesti ollut pitkälti naisten roolina perheessä, ja naisten uskonnollisuuden muutosten arvioidaankin vaikuttavan voimakkaasti kotien uskonnollisuuteen. Luterilaisen kirkon uskotaan säilyvän Suomen suurimpana uskonnollisena yhteisönä vielä pitkään, mutta ei kuitenkaan enää väestön enemmistön kirkkona. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020a.)

Suomalaisten osallistuminen jumalanpalveluksiin on nykyään vähäistä. Gallup Ecclesiastica 2019-kyselyn vastaajista viikoittain jumalanpalveluksessa kävi vain pari prosenttia vastaajista. Jopa 70 prosenttia ilmoitti osallistuvansa jumalanpalveluksiin harvemmin kuin kerran vuodessa tai ei ollut lainkaan osallistunut niihin viime vuosina. Myös kirkollisiin toimituksiin osallistuminen on vähentynyt 2000-luvulla tuntuvasti. Vuonna 2019 enää kolme viidestä lapsesta kastettiin, kun 1990-luvulla kastettiin 91 % syntyneistä lapsista. Kirkolliset vihkimiset ovat niin ikään vähentyneet. Enää alle puolet solmituista avioliitoista on kirkollisia vihkimisiä. (Salomäki, 2020, s. 98–112.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon internet-sivuilta löytyy vielä käsite kansankirkko, joka kuvaa kirkon asemaa yhteiskunnassa; se hoitaa useita yhteiskunnallisesti tärkeitä tehtäviä ja siihen kuuluu enemmistö suomalaisista. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.) Edellä esitetyn perusteella voidaan ajatella, että tämä kansankirkon asema on pian historiaa. Teoksessa *Jokin meitä yhdistää* etsitään jo näkyä kansankirkon jälkeisestä kirkosta. Yksi kirjoittajista, Arto Antturi, toteaa kansankirkollisuuden riittäneen suurille ikäluokille, mutta näkee sen nyt jopa loiventavan ihmisiä kirkosta (Antturi, 2021, s. 50). Kirkossa on lähdetty etsimään ratkaisua jäsenkatoon toimintatapojen uudistamisesta. Kirkon 2010-luvun aikana laaditut strategiat ovat korostaneet kirkkoa kaikille avoimena kohdatuksi tulemisen paikkana ja osallisuuden yhteisönä. Seurakuntalaisten osallisuuden toteutumiseen on alettu strategian tasolla panostaa. *Kirkon kehittämistyön tukena* -julkaisussa, joka on osa kirkon vuosien 2016–2019 nelivuotiskertomusta, kerrotaan hiippakunnallisissa tulevaisuustyöpajoissa käsitellyn muun muassa teemaa seurakuntalaisten lahjojen laajempi käyttöönottaminen (Kirkon tutkimuskeskus, 2020, s.9). Hannikaisen mukaan Suomessa ollaan siirtymässä jälkikristilliseen vaiheeseen (Hannikainen, 2021, s. 65).

2.2 Muuttuva hengellisyys ja elämänkatsomusten moninaisuus

Kirkon ja kristinuskon asemaa artikkelissaan tarkasteleva Salomäki toteaa individualisaation teorian mukaan yksilön uskonnollisuuden irtautuneen instituutioista ja niiden sijaan korostuvan yksilöllisen uskonnollisuuden. Kirkko ei enää määrittele yksilön uskomuksia, vaan yksilöt rakentavat itse elämänkatsomuksensa ja uskonnollisen orientaationsa sopivien vaihtoehtojen joukosta tarpeen mukaan niitä muokaten. Hänen tekstinsä nostaa esille kristillisen kasvatuksen puutteen keskeiseksi maallistumista edistäväksi tekijäksi. (Salomäki, 2019, s. 102–103.)

Ketola kirjoittaa uskonnollisuuden muuttuneen niin, että sitä on vaikea tavoittaa perinteisillä kristinuskoon sidoksissa olevilla mittareilla. Uusimmissa Gallup Ecclesiastica- kyselyissä tämä on huomioitu aiempaa laajemmalla kirjolla vastausvaihtoehtoja. Vuoden 2019 kyselyssä uskonnottomiksi identifioitui neljäsosa suomalaisista, ateisteiksi hieman vähemmän. Kiinnostavaa on, että uskonnottomista kuitenkin 38 prosenttia identifioi itsensä henkiseksi ihmiseksi. Etsijänä itseään piti runsas viidennes suomalaisista. Kristityistäkin neljännes koki itsensä etsijäksi, uskonnottomista joka kuudes. Huomion arvoista on myös se, että vuonna 2004 kristittynä itseään piti 73 % vastaajista, kun vuoden 2019 vastaava luku oli enää 60 %. Henkinen ihminen ei vielä vuonna 2004 ollut vastausvaihtoehto, mutta vuonna 2007 henkiseksi identifioitui 33 % vastaajista, vuoden 2019 luvun ollessa 40 %. Tämä on vähemmän kuin näiden vuosien väliin jäävissä kyselyissä, mutta tuntuvasti enemmän kuin vuonna 2007. (Ketola, 2020, s. 67–77.)

Artikkelinsa yhteenvedossa Ketola toteaa, että vaikka näkyvin muutos suomalaisten uskonnollisuudessa on uskovien määrän pieneneminen, ja vastaavasti uskonnottomien määrän kasvu, tapahtuu tämän prosessin ohella myös kulttuurisena identiteettinä tulkitun kristillisyyden ohenemista. Erityisesti muutos on havaittavissa kahdessa nuoremmissa sukupolvessa, milleniaaleissa ja Z-sukupolvessa. Artikkelissa käytetyn määrittelyn mukaan milleniaalit ovat nyt 30–39-vuotiaita ja Z-sukupolven edustajat 15–29-vuotiaita. Kristilliseen Jumalaan Z-sukupolvessa uskoo enää 15 %. Sen sijaan niin sanotut vaihtoehtoiset uskomukset ovat yleistyneet 1980- ja 1990-luvuilla syntyneistä sukupolvista alkaen. Avoimuus erilaisille uskonnoille ja katsomuksille vaikuttaa olevan suomalaisten

keskuudessa yleistä samalla kun kristillinen oppi kärsii uskottavuusongelmista. (Ketola, 2020, s. 86–89.)

Ulkomaalaistaustaisen väestön lisääntyessä on myös muiden kuin kristillisten uskonnollisten yhdyskuntien määrä lähtenyt kasvuun. Suomessa on islamilaisia, buddhalaisia ja hindulaisia yhdyskuntia. Tosin suuri osa uskonnollisista yhdyskunnista toimii tavallisina yhdistyksinä, joten suuri osa ulkomaalaistaustaisista ei kuulu virallisesti mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. Myös ulkomaalaistaustaisten uskonnollisuus vaihtelee suuresti eri ryhmien välillä. (Sohlberg & Ketola, 2020, s. 48–51.)

2.3 Kristinuskon harjoittamisen muutostarpeet ajassamme

Moninaisten maailmankatsomusten keskellä kristinusko alkaa olla enenevässä määrin vain yksi mahdollinen vaihtoehto, vaikka luterilainen kansanperintö onkin kulttuurissamme vielä näkyvää. Kirkkohallituksen uskontokasvatussihteri ja uskontodialogin asiantuntija Pekka-Yrjänä Hiltunen pohtii artikkelissaan sitä, miten kirkko vastaa aikamme ihmisen spiritualiteettiin liittyviin tarpeisiin. Hän pitää tärkeänä, että kirkossa keskustellaan kielellä, jota ihmiset ymmärtävät. Hän näkee myös tarpeen esitellä kristinuskon keskeistä sisältöä kiinnostavammin. Aikamme ihmiselle spiritualiteetin tulee Hiltusen mukaan olla ruumiillista, demokraattista, kokemuksellista, omaa projektia tukevaa ja holistista, eikä sen tule edellyttää pitkäaikaista sitoutumista. Hän painottaa, ettei evankeliumia tarvitse muuttaa, mutta siitä on löydettävä se, mikä on nyky-yhteiskunnassamme ajankohtaista (Hiltunen, i.a.) Hiltusen ajattelua tukee aiemmin tässä raportissa esille nostettu tieto jumalanpalvelusyhteisöjen osallistujamäärän kasvusta samaan aikaan, kun perinteisissä jumalanpalveluksissa käy entistä vähemmän väkeä (Pöyhönen, 2020, s. 26; Salomäki ym., 2020 s. 258).

Lähetysteologi Jaakko Rusama näkee koko Euroopassa kirkkojen ongelman olevan sen, että ne pyytelevät anteeksi olemassaoloon sen sijaan, että julistaisivat oppiaan rohkeasti ja tinkimättömästi. Kristityksi itsensä identifioivien määrä Suomessa ja muualla Euroopassa on laskusuhdanteessa, mutta muualla

maailmassa tilanne on aivan toinen. Hän kertoo, että erityisesti helluntailaiset kirkot kasvavat sekä Afrikassa että Latalalaisessa Amerikassa. Hänen mukaansa näissä maissa usko koskettaa koko elämää, eikä sitä pidetä vaiettuna yksityisasiana, kuten Suomessa. Kasvussa olevassa Helluntaikirkossa korostuvat armo- lahjat, kuten profetointi ja kielillä puhuminen. Kristinuskon olemus tuodaan kirkossa avoimesti esille. (Haikala, 2018.) Rusaman väitteen kristittyjen määrän voimakkaasta kasvusta Euroopan ulkopuolella vahvistaa Vaskon toimittama tilasto. Tilaston mukaan kristittyjen määrän vuosikasvu on Afrikassa 2,36 %, Latalalaisessa Amerikassa 1,42 % ja Aasiassa 2,64 %. Euroopassa (sisältäen Venäjän) vastaava luku on – 0,04 % (Vasko, 2005.) Rusaman toteamukset kantavat samansuuntaista viestiä kuin Hiltusen; uskonnonharjoittamisen kokemuksellisuus ja omakohtainen merkityksellisyys ovat nykyajan spiritualiteetissa keskeisiä. Tämä väite haastaa kirkon perinteisen työntekijäkeskeisen toimintakulttuurin, jossa seurakuntalaisella on enemmän osallistujan kuin toimijan rooli. Se myös osoittaa aiemmin raportissa esitellyn kirkon uusimman strategian ja tulevaisuuskomitean mietinnön olevan oikeansuuntaisia ehdotuksissaan.

3 SEURAKUNTA OSALLISUUDEN YHTEISÖNÄ

3.1 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteiden määrittelyä

Osallisuus on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työpaperissa määritelty muun muassa kuulumiseksi sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Se on vaikuttamista oman elämän kulkuun ja mahdollisuuksiin elämässä. Se on myös yhteisiin asioihin, omiin toimintoihin ja palveluihin vaikuttamista. Hyvinvoinnin lähteet ovat sekä aineellisia, kuten esimerkiksi kohtuullinen toimeentulo että aineettomia kuten vaikkapa turva ja luottamus (Isola, ym. 2017.) Nivala ja Ryytänen tarkastelevat osallisuutta sosiaalipedagogiikan näkökulmasta. He näkevät osallisuuden ihmisen ja yhteisön välillä muodostuvan kolmesta osa-alueesta. Nämä ovat: kuuluminen, osallistuminen ja kuulumisen tunne yhtäaikaaisesti toteutuneena. Kuulumista pidetään yhtenä ihmisen perustarpeista. Koettu kuulumisen tunne antaa ihmiselle luvan olla oma itsensä muiden ihmisten keskellä. Yhteisöön kuulumisen tunne perustuu mahdollisuuteen yhteisen kulttuurin luomiseen ja jakamiseen. Osallisuutta yhteisössä voidaan edistää kehittämällä osallisuuden mahdollistavia rakenteita ja vahvistamalla yhteisön jäsenten rohkeutta, halua ja valmiuksia vuorovaikutukseen ja yhdessä toimimiseen. (Nivala & Ryytänen, 2019, s. 138–141.) Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee osallisuuden pitkälti samoin sanoin kuin THL, mutta lisäten yhden tärkeän näkökulman; osallisuus merkitsee myös yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.)

Uudessa testamentissa käytetään osallisuuden merkityksessä kreikankielistä sanaa *koinonia*. Piispa Matti Repo avaa Kirkon rakentajien Foorumin alustuksessaan sanan eri merkityksiä. Verbi *koinoneo* tarkoittaa yhdessä omistamista, osallisena olemista ja johonkin liittymistä. Hellenistisessä maailmassa *koinonia* tarkoitti ihmisten ja jumalten välistä yhteyttä. Repo näkee osallisuuden väljempänä terminä kuin yhteisöllisyyden, ja enemmän yksisuuntaisena. Osallisuutta voi kokea kohtaamatta ketään, vaikkapa jumalanpalveluksessa pylvään vieressä istuessaan. Yhteisöllisyyttä hän kuvaa kaksisuuntaiseksi. Se on molemminpuolista

osalliseksi tekemistä. Hän sanoo osuvasti, että molemminpuolinen osallisuus toteutuu, kun antaa itsestään. (Repo, 2021.) Juuri tämän suuntaista muutosta kirkko haluaa seurakunnissa edistää. Seurakuntien elämän olisi tavoiteltavaa rakentua aiempaa vahvemmin seurakuntalaisten aloitteellisuuden, osaamisen ja lahjojen varaan (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020a, s. 8). Augsburgin tunnustus määrittelee kirkon pyhien yhteisöksi, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan (Augsburgin tunnustus, i.a. luku VII). Kirkko on siis lähtökohtaisesti nimenomaan yhteisö. Ensimmäisessä korinttolaiskirjeessä Paavali puhuu Jeesuksen seuraajista Kristuksen ruumiina korostaen kaikkien ruumiinjäsenien yhteyttä ja riippuvuutta toisistaan. (Raamattu, 1992, 1.Korinttolaiskirje 12:12–27.) Thitz tarkastelee väitöskirjassaan kirkkoa yhteisönä kolmesta näkökulmasta: hengellisenä yhteisönä, painotetusti työntekijöiden ja seurakunnan jäsenten muodostamana osallisuuden yhteisönä sekä työyhteisönä. Hengellisen yhteisön ulottuvuudessa korostuu yhteisön perusteiden nouseminen kirkon opista ja teologiasta. (Thitz, 2013, s. 15–16.)

Yhteisön käsitteen määrittelemineen on vaikeaa, jopa mahdotonta, toteaa puolestaan Saastamoinen. Se tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita. Yhteisöllisyyden kokemuksen hän näkee olevan perustavanlaatuisesti inhimillisyyteen liittyvä asia. Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteisiin assosioituu lähinnä positiivisia merkityksiä, kuten harmonia, yhteistyö, yhteisyyden tunne ja muista välittäminen. Saastamoisen mukaan 2000-luvun alun kulttuurinen ilmapiiri korostaa kilpailua ja yksin pärjäämistä ja siksi moni unelmoi paremmasta. Näin yhteisöllisyys ilmentäisi toivetta tulevaisuuden toisenlaisesta todellisuudesta. Sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasolla vastaus nykyhetken ongelmiin vaikuttaisi löytyvän yhteisöistä. (Saastamoinen, 2009, s. 35–36.)

Joukko kirkon työntekijöitä määrittelee yhteisöllisyyden sekä yhdessä tekemiseksi että suhteessa olemiseksi (Patronen ym., i.a.). He nostavat esille keskeisinä huomioina sen, että elämme nyt ihmisten oman toimijuuden vahvistumisen aikaa, ja useimmat haluavat olla kristittyinäkin rakentamassa omaa elämäänsä ja seurakuntaansa. Uudenlainen yhteisöllisyys muuttaa kirkon työntekijän roolia; työntekijä ei ole asiantuntija vaan yhteisön rakentaja ja tukija. Yhteisö ei myöskään ole olemassa vain itseään varten, vaan parhaassa tapauksessa seurakunta

voi palvella koko aluetta. Patronen ym. korostavat vielä, että yhteisössä tärkeintä on keskus, eivät rajat. Heidän kirjoituksensa otsikkona on kysymysmerkillä varustettu väite: yhteisöllisyys pelastaa kirkon (Patronen ym., i.a.) Väitteen paikkansapitävyys on vielä auki, mutta yhteisöllisyyden vahvistamiseen varmasti kannattaa panostaa. Ovet Auki- strategia heittää ilmoille kysymyksen ovatko seurakuntalaiset vain työn kohteita vai toimijoita, jotka tekevät kirkkoa eläväksi omassa elinpiirissään (Suomen evankelisluterilainen kirkko, 2020a, s. 2). Osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemat ovat nousseet kirkon tulevaisuuden pohdinnassa keskeiseen asemaan.

Tämän raportin johdannossa puhutaan toimijuudesta ja käsite esiintyy muuallakin tekstissä, joten lienee paikallaan myös määritellä se. Toimijuuden käsitteellä pyritään painottamaan yksilöiden tai yhteisöjen ja organisaatioiden kykyä ja mahdollisuutta tehdä omaa toimintaansa koskevia valintoja ja päätöksiä (Tieteen termipankki, i.a.)

Tässä yhteydessä on syytä nostaa esiin myös hengellisiin yhteisöihin ja seurakunnan yhteisölliseen toimintaan liittyviä huolia. Niistä kirjoittaa muun muassa Pöyhönen, jonka mukaan jotkut suhtautuvat varauksellisesti eritoten messuyhteisöihin. Hän myöntää yhteisöjen joskus muodostuvan epäterveiksi ja uskonnon olevan pahimmillaan voimakas vallankäytön väline, jolla voidaan hyväksikäyttää ja haavoittaa. Hänen mielestään on kuitenkin tärkeää nähdä, että suurin osa hengellisistä yhteisöistä on terveitä. (Pöyhönen, 2020, s. 30–31.) Thitz näkee vahvaa me-yhteisöllisyyttä korostavassa seurakunnan toiminnassa riskin yhteisöllisyyden varjopuolien esiin nousemisen. Näitä varjopuolia voi esiintyä seurakuntalaisten tasapuolisen kohtelun, toimintaan mukaan pääsemisen ja avoimuuden kysymyksissä. Seurakuntalaisten ”sisäpiiriin” voi ulkopuolisen olla vaikea päästä. (Thitz, 2013, s. 87.)

3.2 Yhteisöllisyyden kokeminen vapaaehtoistoiminnassa

Vapaaehtoistoimintaa seurakunnassa on yhteisöllisyyden näkökulmasta tutkinut muun muassa Thitz väitöskirjassaan, jonka mukaan tämä luku on nimetty. Hän

on tutkinut yhteisöllisyyttä maaseutuseurakuntien diakoniatyössä, seurakuntalaisten osallisuuden todentumista sekä seurakuntalaisten osallisuutta kirkon strategiapuheessa. Tutkimuksensa pohjalta Thitz toteaa maaseutuseurakunnissa yhteisöllisyyden rakentuvan yhtä lailla sosiaalisen kanssakäymisen kuin hengellisyidenkin muodostamalle perustalle. Keskeisenä tässä yhteisöllisyydessä näytettyvät kohtaaminen, vuorovaikutus ja yhteistoiminta, joka koetaan mielekkääksi. Tärkeää on, että ihminen otetaan vastaan yhteisössä ja että hän kokee tulevansa hyväksytyksi. Parhaimmillaan seurakunnan toimintaan osallistumisen kautta rakentuu yhteisöön kiinnittymistä ja sitoutumista vahvistava kehä, jossa rakentuu huolenpidon ilmapiiri, vahva kuulumisen tunne ja halu kantaa vastuuta yhteisöstä. (Thitz, 2013, s. 85–86.) On vaikea ajatella, että maaseudun seurakuntien ja kaupunkiseurakuntien yhteisöllisyyden rakentumisen välillä olisi suuria eroja.

Yeungin tutkimustulosten perusteella vapaaehtoistyö seurakunnassa voi olla monelle mielekäs tapa elää elämää suhteessa toisiin, ilmaista itseään ja toteuttaa niitä asioita elämässä, joista on kiinnostunut. Organisoitussa vapaaehtoistyössä moni voi myös kokea suhteet muihin ihmisiin ongelmattomimmiksi kuin muuten elämässä. Yeung näkee, että eräässä mielessä muodolliset sosiaaliset siteet ovatkin tulleet epämuodollisiksi sosiaalisiksi siteiksi. (Yeung, 2004, s. 121–123.)

Tampereella alulle pantua seurakuntien toimintakulttuurin muutosta tutkittiin Case Tampere- tutkimushankeen puitteissa. Kiinnostuksen kohteena olivat toiminnot, kokeilut ja hankkeet, joita yhdisti yhdessä ihmisten kanssa tekeminen, vuorovaikutteisuus ympäristön kanssa sekä pienien alkujen kunnioittaminen. Tutkimuksen keskeisenä aineistona olivat seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten haastattelut, joissa pohdittiin muun muassa työntekijän ja seurakuntalaisen roolia, johtamista, seurakuntatyönrakenteita ja seurakunnan tehtävää kaupungissa. (Malkavaara & Valtonen, 2019, 5.) Julkaisun yhdessä artikkelissa Minna Valtonen tarkastelee yhteisölähtöisiä kokeiluja työntekijöiden ammatillisuuden näkökulmasta. Artikkelin yhteenvedossa korostuu se, että yhteisöllisessä työssä toiminnan suunnittelun tulisi nousta yhteisön tarpeiden pohjalta. Samoin korostuu seurakunnan työntekijän rooli mahdollistajana, jonka keskeisiä tehtäviä ovat valmentaminen ja kannustaminen sekä rakenteiden luominen ja

koordinointi. Valmentavan johtamisen osaaminen sekä oman alan substanssi-osaaminen ja toisaalta hengellisyiden ja henkisyiden laaja ymmärrys nostetaan esille työntekijän tärkeinä kompetensseina. (Valtonen, 2019, s. 147–148.) Esille nostamisen arvoinen havainto koko raportin johdannossa on myös se, että mielenkiintoiseksi koetut vapaaehtoistehtävät kasvattivat halua osallistua jumalanpalveluselämään. (Malkavaara & Valtonen, 2019, s. 6).

Hannikainen tarkastelee väitöstutkimuksessaan jumalanpalvelusyhteisöjä yksilöllisellä, yhteisöjen ja organisaatioiden sekä yhteiskunnallisella tasolla. Yksilöllisellä tasolla hän löysi jumalanpalvelusyhteisöjen osallistujien joukosta kolme erilaista osallistujatyyppeä: perinteiseen, yhteisöorientoituneen ja kokemuksellisen. Jokainen tyyppi edusti erilaista orientaatiota uskontoon. Sellainen osallistuminen, johon liittyi toimiminen yhteisön vastuutehtävissä, oli yhteydessä voimakkaaseen jäsenidentiteettiin ja kokemukseen yhteisöön kuulumisesta. Valinnan mahdollisuus sitoutumisen tasossa näytti tarjoavan merkityksellisiä jäsenyyden muotoja erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Osallistujia yhdistää toisiinsa kulttuurisesti heille sopiva jumalanpalveluselämä. Organisaation tasolla jumalanpalvelusyhteisöt voidaan nähdä kirkon näkökulmasta piristävänä poikkeuksena synkässä tilanteessa, ne kun vetävät seurakunnan yhteyteen myös milleniaaleja ja sitä nuorempia sukupolvia tarjoamalla jotain muuta kuin tälle ikäryhmälle (ja vanhemmilkin) kulttuurisesti vierasta maailmaa. Yhteiskunnallisesti evankelisluterilaisen jumalanpalvelusyhteisöliike heijastelee Hannikaisen mukaan muutoksia suomalaisessa jälkikristilliseen vaiheeseen siirtyvässä kulttuurissa. Jumalanpalvelusyhteisöt edustavat kulttuurisesti kompetenttia vaihtoehtokulttuuria ja -identiteettiä korostaessaan yhteisöllisyyttä ja subjektiivista hengellisyyttä. Näin ne pyrkivät vastaamaan aikamme ihmisten henkilökohtaiseen merkityksen etsintään ja kuulumisen tarpeeseen. Hänen tutkimuksensa perusteella yhteisöliikkeessä ilmeni liittymistä luovuuden ja tiimityöskentelyn korostamisen trendeihin. (Hannikainen, 2021, s. 59–66.)

Jumalanpalvelusyhteisöjen kulttuurissa milleniaaleja ja Z-sukupolvea vetänee puoleensa juuri mahdollisuus osallistua yhteisön tilaisuuksien ja tapahtumien suunnitteluun ja toteuttamiseen oman kiinnostuksensa mukaan. Yhteisöt ovat myös usein vahvasti missionaalisia ja toimintaa suunnitellaan paikallisten

tarpeiden pohjalta. Missionaalisuuden Hannikainen määrittelee tarkoittavan kirkon mission sanoittamista ympäröivään kulttuuriin ymmärrettävästi. Milleniaalien sukupolvelle, samoin kuin sitä nuoremmille, on tärkeää elämän ja tekemisen mielekkyys henkilökohtaisella tasolla. (Hannikainen, 2022, s.187–193.)

Yhteisöllisyyden kokemus näyttäytyy siis tutkimusten perusteella nousevan seurakuntalaisten osallisuudesta seurakunnan toimintaan ja sen suunnitteluun; yhdessä tekemisestä. Työntekijöiden rooli osallisuuden mahdollistajina ja toiminnan koordinoijina vaikuttaisi olevan toimiva rooli yhteisön rakentamisessa. Työntekijöiden valmentavan johtamisen osaamiseen olisi hyvä seurakunnissa panostaa. Parhaimmillaan seurakunta tarjoaa yhteisön, jossa jokainen saa olla oma itsensä ja voi kasvaa paitsi ihmisenä myös hengellisesti.

4 VAPAAEHTOISTOIMINTA SEURAKUNNASSA

4.1 Vapaaehtoistoiminta seurakuntakontekstissa

Vapaaehtoistoiminta voidaan määritellä toiminnaksi, johon tullaan vapaaehtoisesti vapaa-ajalla, ja jota tehdään palkatta ja perustuen tasavertaiseen vuorovai-
kutussuhteeseen (Harju ym., 2015, s. 6; Särkiö ym., 2018, s. 6). Vapaaehtoistoiminnalla on kristillisessä kirkossa pitkät perinteet ja merkittävä asema seurakunnissa. Seurakuntalaiset on kristittyinä kutsuttu seurakunnan perustehtävän toteuttamiseen. Vapaaehtoistoiminta luo mahdollisuudet tämän kutsun toteuttamiseen. Kirkon vapaaehtoistoiminnan tehtävä on *Jokainen on osallinen*-asiakirjan mukaan kutsua ihmisiä osallisuuteen seurakunnassa, joka nähdään rakkauden ja vastuun yhteisönä. Vapaaehtoistoiminnan on myös tarkoitus tarjota jokaiselle mahdollisuus oman osaamisensa ja aikansa antamiseen yhteiseen käyttöön. (Harju ym., 2015, s. 4–5.) Itse asiassa kirkkojärjestys jopa velvoittaa kirkon jäsenen edistämään seurakunnan tehtävän toteuttamista, (KJ 1055/1991) vaikka tämä tuskin on kenellekään syy vapaaehtoistoiminnassa mukana olemiseen.

Vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen liittyvässä työryhmässä pohdittiin, onko termi vapaaehtoinen sopiva käytettäväksi seurakuntakontekstissa vai olisiko parempi puhua seurakuntalaisista. Termiin vapaaehtoinen ei sisälly ajatusta kas-
teeseen perustuvasta osallisuudesta kristittyjen yhteisestä tehtävästä. Se ei myöskään luo mielikuvaa tasavertaisuudesta seurakunnan työntekijöiden kanssa. Työryhmä päätyi kuitenkin puoltamaan sanan vapaaehtoinen käytön jatkamisesta muun muassa koska seurakuntalaisuus ei ole ainoastaan toimintaa, eivätkä kaikki toiminnassa mukana olevat ole seurakunnan jäseniä. (Särkiö ym., 2018, s. 7.)

Kirkon piirissä toimii kymmeniä tuhansia vapaaehtoisia eri tehtävissä. Ilman vapaaehtoisia, seurakuntalaisia ja seurakuntaan kuulumattomia, seurakuntien toiminta olisi nykyistä suppeampaa (Harju ym., 2015, s. 2.) Kirkon vapaaehtoistoiminta koostuu organisoiduista vapaaehtoistehtävistä, luottamushenkilötoiminnasta ja seurakuntalaisten omaehtoisesta toiminnasta. Organisoituja

vapaaehtoistehtäviä ovat esimerkiksi isostoiminta, kuorossa laulaminen, jumalanpalveluksissa avustaminen (tekstinlukijana, virsikirjojen jakajana tms.), ruokakassien pakkaaminen ja jakaminen ja yhteisvastuukeräyksen lipaskerääjänä toimiminen. Luottamushenkilötoiminnan tehtävät liittyvät seurakunnan hallintoon. Seurakuntalaisten omaehtoisella toiminnalla tarkoitetaan seurakuntalaisten itsensä organisoimaa toimintaa. Se voi olla monenlaista, vaikkapa raamattupiirin tai rukousryhmän vetämistä. (Harju ym., 2015, s. 6.)

Veli-Matti Salminen luo artikkelissaan katsausta vapaaehtoistoiminnan trendeihin ja vapaaehtoisuuden rooleihin. Evankelis-luterilaisten seurakuntien vapaaehtoistoiminnassa oli vuonna 2015 mukana 95 000 henkilöä. Yleisin toimintamuoto vapaaehtoistehtävissä on auttaminen. Yksi keskeisimmistä vapaaehtoisrooleista kirkon vapaaehtoistehtävissä onkin auttajan ja kohtaajan rooli. Auttajan rooli näkyy muun muassa hävikkiruokajakeluissa hyvin konkreettisesti. Toisaalta rooli on näkyvillä myös vertaistukeen perustuvissa auttamismuodoissa. Usein auttajan roolissa olevalle toiminta on merkityksellistä itsessään ja paras palkinto on saada tehdä hyvää. Toinen Salmisen esille nostama vapaaehtoisrooli on uuden toiminnan kehittäjä. Muita hänen nimeämiään rooleja ovat toiminnassa osallinen ja erikoisosaaja. (Salminen, 2019, s. 159–168.) Seurakuntalaisilla, jotka haluavat olla toiminnassa mukana vapaaehtoisena on monenlaista osaamista, jota voitaisiin enemmänkin hyödyntää. Salmisen artikkelin perusteella näyttää siltä, että erityisesti muut vapaaehtoisten roolit kuin auttaja ja kohtaaja ovat vähemmän näkyvillä kuin olisi mahdollista. Toisaalla Salminen kertoo seurakunnan vapaaehtoisten osallistuvan erityisesti diakonia- ja varhaiskasvatustyöhön sekä lisääntyvässä määrin verkkotyöhön. (Salminen, 2020, s. 230).

Särkiön ym. työryhmän loppuraportissa todetaan, että vapaaehtoistoiminnan toimintatavat ovat kovin työntekijäkeskeisiä, ja usein vapaaehtoiset kutsutaan vain suorittamaan tehtäviä, jotka työntekijät ovat jo valmiiksi suunnitelleet. Tällainen kulttuuri ei tarjoa sellaista yhteisöllisyyttä, eikä itsensä kehittämisen mahdollisuuksia, jota monet etsivät. Raportissa esitellään myös kirkon tulevaisuuskomitean mietinnössä esiin nousseita konkreettisia toimenpiteitä, joilla voitaisiin luoda kirkkoon seurakuntalaislähtöisempää toimintakulttuuria. Näitä nostoja olivat muun muassa motivoivat ja haastavat vapaaehtoistehtävät ja tilojen antaminen

seurakuntalaisten järjestämään toimintaan. Lisäksi mainittiin suuremman vastuun antaminen seurakuntalaisille viestinnässä ja sosiaalisessa mediassa sekä kirkkorakennusten kehittäminen avoimiksi ja monikäyttöisiksi yhteisön keskuksiksi. (Särkiö ym., 2018, 4–5.)

4.2 Vapaaehtoistoiminnan organisointi ja sen haasteet seurakunnissa

Salminen artikkelissaan koostaman seurakuntakyselyn mukaan seurakunnan vapaaehtoistyön organisoinnissa korostuvat työalarajat. Kukin työala koordinoi omaa vapaaehtoistoimintaansa. Puolet kyselyyn osallistuneista työntekijöistä näki, että vapaaehtoiset pääsivät myös ideoimaan ja toteuttamaan toimintaa seurakunnassa itse sekä osallistumaan toiminnan suunnitteluun. Yli puolessa seurakunnista kuvattiin vapaaehtoisten perehdyttämisen olevan tavoitteellista. Noin joka toisessa seurakunnassa vapaaehtoistyön koordinointi oli nimetty tehtäväksi vähintään yhdelle työntekijälle. Salminen tulkitsee tuloksia niin, että vapaaehtoiset huomioidaan työntekijöiden ohella aktiivisina seurakuntatyön toimijoina melko laajasti. (Salminen, 2020, s. 231–232.)

Haasteina organisoidussa vapaaehtoistoiminnassa näyttäytyvät rekrytointi ja perehdytys, joiden käytännöt ovat hajanaisella pohjalla. Myöskään työnohjausta vapaaehtoisille ei järjestetä riittävässä määrin. Seurakuntalaisten oma-aloitteisen toiminnan tiellä on usein muun muassa seurakunnan tiloihin pääsyn esteet ja varausjärjestelmien käyttöoikeuksien puuttuminen. (Salminen, 2020, s. 231–233.) Vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeen loppuraportissa nostetaan päällimmäiseksi vapaaehtoistoiminnan kehittymistä hidastavaksi tekijäksi erityisesti työntekijöiden mutta myös seurakuntalaisten asenteet. Haasteena nähdään myös organisaation roolin korostuminen yhteisön merkityksen kustannuksella. (Särkiö ym., 2018, s. 8.)

4.3 Vapaaehtoiset jumalanpalvelusyhteisöjen keskiössä

Piispainkokouksen asettama työryhmä selvitti jumalanpalvelusyhteisöjen merkitystä, mahdollisuuksia ja haasteita vuosina 2015–2016. Vuonna 2000 toteutettu jumalanpalvelusuudistus pyrki lisäämään jumalanpalvelusten kävijämäärää ja parantamaan seurakuntalaisten osallistumismahdollisuuksia myös messun suunnitteluun ja toteutukseen. Sekä uudistuksen seurauksena että siitä riippumatta evankelisluterilaisen kirkon piirissä on syntynyt lukuisia messuyhteisöiksi-kin kutsuttuja jumalanpalvelusyhteisöjä 1990-luvun loppupuolelta alkaen. Muualla Euroopassa messuyhteisöjä on alkanut syntyä jo muutaman vuosikymmenen ajan. Suomalaisessa luterilaisuudessa kokemuksellisuus on ollut vähäistä, mutta niin seurakuntalaisten kuin kirkon työntekijöidenkin parissa on ollut havaittavissa kaipausta uuteen toimintakulttuuriin ja kokemuksellisuuteen, jossa Jumalan läsnäolon voi itse kokea. Vastauksena tähän kaipaukseen kirkon piirissä vaikuttaa selvityksen mukaan noin sata erilaista yhteisöä. (Piispainkokouksen työryhmä, 2016, s. 4–6.)

Hengen Uudistus kirkossamme ry:n internet-sivuilla kuvataan aitoa jumalanpalvelusyhteisöä kuin suureksi perheeksi, jonka jäsenenä saa olla ja kasvaa yhteydessä toisiin. Sitä kuvataan myös joukkueeksi, jolla on yhteinen päämäärä ja jonka jokaisella jäsenellä on oma roolinsa ja tehtävänsä. Jumalanpalvelusyhteisössä on ideana, että seurakuntalaiset toteuttavat jumalanpalveluselämää siinä kuin työntekijätkin. (Hengen uudistus kirkossamme, i.a.-a.)

Jumalanpalvelukset voidaan jakaa neljään kategoriaan sen mukaan, kuinka tiivistä yhteisöstä on kyse. Nämä Ruotsin piispa Fredrik Modéuksen luomat kategoriat ovat: 1) Satunnainen jumalanpalvelusyhteisö, 2) Vapaa jumalanpalvelusyhteisö, 3) Pysyvä jumalanpalvelusyhteisö ja 4) Suljettu jumalanpalvelusyhteisö. Tässä raportissa tarkoitetaan jumalanpalvelusyhteisöllä pysyvää jumalanpalvelusyhteisöä. Sen piirteitä ovat osallistujien yhteiset arvot ja kollektiivinen identiteetti. Pysyvässä jumalanpalvelusyhteisössä on myös tyypillistä, että jäsenten välillä on ystävyys-suhteita ja yhteisöstä halutaan kantaa vastuuta. (Modéus, 2015, s. 488–489.)

4.4 Vapaaehtoistoiminta Turun Mikaelinseurakunnassa

Turun Mikaelinseurakunnan strategiassa nostetaan esille yhteyteen kutsuminen, osallistavan seurakuntalaisuuden mahdollistaminen ja yhteisöllisyyden luominen. Siinä mainitaan myös seurakunnan kokeilevan uusia väyliä ja toimintatapoja. (Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä, i.a.) Seurakunnan vapaaehtoistoiminta onkin monipuolista. *Tehdään yhdessä hyvää* -esitteeseen on koottu kaikki tarjolla olevat vapaaehtoistehtävät eri työaloilta. Eri tehtäviä on kymmeniä. Vapaaehtoisena voi palvella voi useissa tehtävissä aamu- ja iltamessuissa, kuorossa, ilahduttajapankissa, erilaisissa tapahtumissa, ruokakassityössä, merimieskirkkotyössä, yhteisvastuukerääjänä, arjen enkelinä vanhukselle ja niin edelleen (Turun Mikaelinseurakunta, 2021.)

Mikaelinseurakunnassa, kuten Salmisen mukaan hyvin yleisesti seurakunnissa, vapaaehtoistoiminnan organisoimisesta ovat vastanneet eri työalat itsenäisesti (Salminen, 2020, s. 231–232). Seurakunnan tulevaisuustyöryhmässä nousi esille tarve vapaaehtoistyön uudelleen organisointiin ja uudenlaisiin vapaaehtoistehtäviin. Myös nuorten seniorien tavoittaminen vapaaehtoistoiminnan piiriin asetettiin tavoitteeksi. Nuorilla senioreilla tarkoitetaan tässä yhteydessä hiljattain eläköityneitä. Vuonna 2020 palkattiin seurakuntapastori, jonka yhdeksi vastuualueeksi määräytyi koko seurakunnan vapaaehtoistyön koordinointi. Ensimmäisenä tavoitteena oli kartoittaa kaikki seurakunnassa tarjolla olevat vapaaehtoistehtävät. Tämän tavoitteen myötä syntyi yllä mainittu *Tehdään yhdessä hyvää*-infoliiteinen, johon kaikki vapaaehtoistehtävät on listattu. Lehtisessä on tehtävien kuvauksen yhteydessä niiden työntekijöiden yhteystiedot, joihin kyseisestä tehtävästä kiinnostuneet voivat olla yhteydessä. Syyskuussa 2020 järjestettiin myös vapaaehtoisten rekrytointi-ilta, jota mainostettiin muun muassa paikallisessa sanomalehdessä. Uusia vapaaehtoisia tavoitettiin, mutta koronarajoitusten kiristymisen vuoksi moni vapaaehtoistoiminnoista ja -tehtävistä jäi tauolle. Seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa pyritään luomaan polkuja seurakunnan hengelliseen toiminnan yhteyteen kunnioittaen kuitenkin jokaisen valinnan- ja uskonnonvapautta (Hanne Tuulos, seurakuntapastori, 7.2.2022, henkilökohtainen tiedonanto.)

Mikaelmessu on Mikaelinseurakunnan jumalanpalvelusyhteisö, jonka toteuttamissa messuissa vapaaehtoiset seurakuntalaiset ovat keskeisiä toimijoita. Yhteisö ei kokoonnu vain messuun, vaan sen toimintaan kuuluvat myös erilaiset pienryhmät ja leirit. Mikaelmessun tarkoitus on tarjota perhe, joka muuttaa jäsenensä maailman. Pienryhmistä voi löytää itselleen sopivimman, jossa luoda merkityksellisiä ihmissuhteita ja päästä palvelemaan sekä Jumalaa että lähimmäistä. Pienessä porukassa voi myös paremmin oppia ymmärtämään sitoutumisen merkitys, tutustua syvemmin uskoon ja jakaa elämäänsä muiden kanssa. Pienryhmien vetäjät ovat pääsääntöisesti vapaaehtoisia seurakuntalaisia. Yhteisön arvot ovat armo, ilo ja rakkaus (Mikaelmessu, i.a.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI

5.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksensa oli kartoittaa Mikaelinseurakunnan vapaaehtoisten näkemyksiä, kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyyden kokemuksen syntymisestä ja osallisuudesta seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa. Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoituivat diakonian ja sekä aamu- että iltamessun vapaaehtoistehtävissä toimivat vapaaehtoiset. Diakonian työalan vapaaehtoistoimintaa on tarkoitus muotoilla osin uudelleen ja aamumessuja varten on vasta perustettu palvelusryhmiä, kun vapaaehtoistehtävien määrä ja siten myös tarve vapaaehtoisille on kasvanut. Näistä syistä tutkimuksen kohderyhmänä olivat juuri kyseisissä vapaaehtoistehtävissä toimivat. Iltamessu on myös aina uudistuva ja siksi kohderyhmään kuuluivat myös iltamessun (Mikael ilta) ja messuyhteisön vapaaehtoiset. Selvitys halusi antaa äänen vapaaehtoisille. Tavoitteena oli saada heiltä tietoa, jota voidaan käyttää vapaaehtoistoiminnan organisoimisen kehittämisessä. Tutkimuskysymykset, joihin selvitys pyrki hakemaan vastauksia, olivat:

- 1) Mistä vapaaehtoisten mukaan yhteisöllisyyden kokemus syntyy?
- 2) Millaiseksi vapaaehtoiset kokevat osallisuutensa niiden toimintojen suunnitteluun, joita ovat mukana toteuttamassa?
- 3) Millainen merkitys hengellisyydellä on vapaaehtoisille?

Tutkimuskysymykseen 1 liittyen selvitettiin alakysymyksillä sitä, mitä yhteisöllisyyden kokemuksen syntymistä edistäviä tai estäviä elementtejä on seuraavilla vapaaehtoistoiminnan osa-alueilla: perehdytys ja ohjaus, palkitseminen, yhteydenpito ja ristiriitojen ratkaiseminen. Pohdinta-luvussa, tutkimuksen tuloksista päätelmiä tehdessä, näitä osa-alueita tarkastellaan järjestyksessä heti pääkysymykseen liittyvän pohdinnan perään.

Yhteisöllisyyden kokemuksen syntymisestä kysyttiin, koska haluttiin selvittää, mitkä tekijät voivat vaikuttaa tuon kokemuksen syntymiseen. Osallisuus liittyy kiinteästi yhteisöllisyyden kokemukseen. Haluttiin kuitenkin tietää, miten

seurakunnassa on onnistuttu osallistamaan vapaaehtoisia tehtävien ja toimintojen suunnitteluun. Kysymys nousi *Tasavertaisina ja osallisina*- loppuraportissa esille nostetun pohjalta. Raportissa todettiin, että useimmiten vapaaehtoiset kutsutaan seurakunnan työntekijöiden valmiiksi suunnittelemiin tehtäviin (Särkiö ym., 2018, 4).

5.2 Turun Mikaelinseurakunta tutkimuksen työelämäkumppanina

Opinnäytetyön työelämäkumppani on Turun Mikaelin seurakunta. Se on reilun 20 000:n jäsenen seurakunta, joka täytti sata vuotta vuonna 2020. Seurakunnan slogan ja toiminta-ajatus on Aidosti ajassa – rohkeasti Hengessä. Seurakunnan vuoden 2022 avaintavoitteena on etsivän seurakuntatyön vahvistaminen. (Turun Mikaelinseurakunta, 2021, 6.)

Seurakunta vaikuttaa useamman asukasprofiililtaan hyvin erilaisen kaupunginosan alueella. Seurakuntakodit löytyvät Port Arthurin eli Portsan lisäksi Pansiosta ja Suikkilasta. Niissä järjestetään säännöllistä toimintaa, kuten seniorien tuolijumppaa ja lähiökirkkoja. Pansion Paakarlan seurakuntakodissa toteutetaan joka toinen torstai Toivon torstai -tapahtuma. Tapahtuma on käytännössä ruokakassijako, jonka yhteydessä tarjotaan hengellistä ohjelmaa. Koronan vuoksi hengellinen ohjelma oli pitkään tauolla ruokakassijaon toteutuessa poikkeusjärjestelyin. (Turun Mikaelinseurakunta, 2021, s. 38, 49.) Muut kaupunginosat, jotka kuuluvat Mikaelin seurakunnan toiminta-alueeseen edellä mainittujen lisäksi, ovat Iso-Heikkilä, Ruissalo, Perno, Artukainen, Härkämäki, Pahaniemi, Pitkämäki, Pläkki-kaupunki, Linnakaupunki ja Satama (Turun ja Kaarinan seurakunnat, i.a.). Ruissalossa kokoonnutaan kesäisin metsäkirkkoon joka toinen sunnuntai (Turun Mikaelinseurakunta, 2021, s. 49). Muissa seurakunnan toiminta-alueeseen kuuluvissa kaupunginosissa ei järjestetä säännöllistä hengellistä tai muuta toimintaa, kun mukaan ei lasketa Manhattan Centerissä toteutuvaa sählyvuoroa tai Gatorade Centerin yleisöluisteluja (Turun Mikaelinseurakunta 2021, s. 33). Joulun alla 2021 toteutettiin neljä lähiökiertuetta glögitarjoiluun ja ihmisten kohtaamisen merkeissä useissa seurakunnan alueeseen kuuluvissa lähiöissä (Hanne Tuulos, seurakuntapastori, 7.2.2022, henkilökohtainen tiedonanto).

Pansio ja Perno ovat hyvin omaleimaisia kaupunginosia. Turun kaupungin kaupunkitutkimusohjelman katsauksessa Pansio ja Perno on listattu Turun huono-osaisien asuinalueiden joukkoon. Huono-osaiseksi asuinalueet on katsauksessa luokiteltu korkean työttömyysasteen, korkean köyhyysasteen ja korkean koulupudokkaiden osuuden perusteella. (Erola, ym. 2017, s. 3.) Pansiossa toimii seurakunnan ylläpitämä Café Mikael, jossa tarjoillaan kolmesti viikossa lounasta edulliseen hintaan ja järjestetään diakonian- ja muita ryhmiä. Kahvilan yhteydessä on myös diakoniatyöntekijän vastaanotto (Turun Mikaelinseurakunta 2021, s. 26–27.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen tavoitteiden pohjalta tutkimusmenetelmäksi valikoitui laadullinen tutkimus. Vilkan mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena on saada selville ihmisten omat kuvaukset heidän kokemastaan todellisuudesta. On laadullisen tutkimuksen erityispiirre, että tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta. Ennemmin pyritään tulkitsemaan ihmisten kuvaamia kokemuksia ja käsityksiä. (Vilkka, 2021, s. 118–120.) Aineistonkeruun menetelmänä tutkimuksessa käytin fokusryhmähaastattelua. Fokusryhmähaastattelussa haastattelija toimii keskustelun mahdollistajana. Menetelmänä sen tavoite on saada tietoa tutkittavaan aiheeseen liittyvistä näkökulmista, mielipiteistä ja asenteista (Tilastokeskus, i.a.-a) Menetelmää käytetään runsaasti tutkimuksissa, joissa pyritään kehittämään palveluja, toimintaa tai viestintää (Mäntyranta & Kaila, 2008, s. 1507–1509). Siten se soveltui mainiosti suunnitellun tutkimuksen aineistonkeruuseen. Fokusryhmähaastattelu toteutetaan valikoidussa ryhmässä ennalta suunnitellun haastattelurungon pohjalta (Mäntyranta & Kaila, 2008, s. 1507–1509). Haastattelun päätin toteuttaa puolistrukturoituna haastatteluna, jota kutsutaan myös teemahaastatteluksi. Tämä menetelmä valikoitui, koska halusin saada tietoa tutkittavien ajatuksista, näkemyksistä ja kokemuksista tutkimuksen aiheeseen liittyen. Haastattelutilanteessa halusin edetä valittujen tutkimuksen kannalta keskeisten teemojen varassa, mikä muun muassa Hirsjärven ja Hurmeen mukaan luonnehtii teemahaastattelua. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 48.)

Haastattelun etuina pidetään sen joustavuutta ja sitä että haastateltavat on mahdollista tarvittaessa tavoittaa myöhemminkin. Toisaalta haastatteluun voi sisältyä monia virheiden mahdollisuuksia johtuen haastattelijasta, haastateltavasta tai itse tilanteesta. Haastattelun luotettavuutta heikentää se, että haastateltavat antavat usein sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. (Hirsjärvi ym., 2003, s. 191–192.) Tämä saattaa korostua ryhmähaastattelussa. Näin kuitenkin hyväksi toteuttaa aineistonkeruun ryhmähaastatteluna. Menetelmä kiinnosti minua ja halusin tilaisuuden kokeilla sitä.

Selvityksen otantamenetelmänä käytin harkinnanvaraista poimintaa kutsumalla haastatteluun 11 seurakunnan erilaisissa vapaaehtoistehtävissä toimivaa henkilöä seurakunnan työntekijöiden suositusten ja oman harkintani perusteella. Harkinnanvarainen näyte sopi kyseessä olevan pienimuotoisen tutkimuksen otantamenetelmäksi, koska tuloksia ei pyritty soveltamaan laajempaan perusjoukkoon (Tilastokeskus, i.a.-b).

Haastattelua varten laadin haastattelurungon, johon kirjasin teema-alueet luettelomaisesti Hirsjärven ja Hurmeen ohjeistuksen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, s. 66). Solatie kirjoittaa teoksessaan *Focusryhmät* haastattelurungon sijaan keskustelurungosta. Kyse on kuitenkin käytännössä samasta asiasta (Solatie 2001, s. 30–33.) Haastattelurunko on nähtävissä raportin liitteessä 1 (Liite 1). Testasin haastattelurungon toteuttamalla kaksi esihaastattelua. Vilkan mukaan koehaastattelujen tekeminen on hyvä keino varmistaa kysymysten ymmärrettävyyttä ja yksiselitteisyyttä kohderyhmässä (Vilka, 2021, s. 130). Esihaastatteluihin valittiin vastaajiksi kaksi fokusryhmähaastatteluun kutsuttua henkilöä, joille haastatteluajankohdaksi valikoitunut ajankohta ei sopinut. Esihaastattelujen perusteella haastattelurunko osoittautui toimivaksi.

Fokusryhmähaastatteluja järjestetään yhden tutkimuksen puitteissa yleensä vähintään kolme (Mäntyranta & Kaila, 2008, s. 1507–1509). Opinnäytetutkimuksessa resurssit ovat kuitenkin yleensä vähäiset ja juuri tästä syystä tämän tutkimuksen aineisto muodostuu yhdestä fokusryhmähaastattelusta.

6.2 Fokusryhmähaastattelun toteutus

Haastateltavat kutsuin osallistumaan tutkimukseen esittämällä kutsun joko kasvotusten, puhelimitse tai sähköpostitse. Osaa haastateltavista lähestyin ensimmäisen kerran sosiaalista mediaa hyödyntäen. Kutsutut valikoitiin diakonian vapaaehtoisten, aamumessun palveluryhmän ja iltamessun palveluryhmän joukosta, koska työelämäyhteistyökumppania kiinnostivat erityisesti mainitut toiminnot ja niiden kehittäminen, jos tarvetta tutkimuksen perusteella ilmenee. Toteutunut haastattelun osallistujamäärä oli kuusi henkilöä. Hirsjärvi ja Hurme

suosittelevat tällaiseen täsmäryhmähaastatteluun valittavan 6–8 henkilöä heidän asiantuntemuksensa perusteella (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 62) ja Mäntyranta ja Kaila, 4–10 (Mäntyranta & Kaila 2008, s. 1509). Haastateltavien joukko koostui keski-ikäisistä osallistujista. Kaksi haastateltavista oli eläkeläisiä. Haastattelu toteutui koronatilanteesta johtuen Zoom-palvelussa etänä. Haastattelupäiväksi valikoitui se päivä, joka kutsutuille sähköpostitse lähettämäni infoviestin liitteenä olevassa Doodle-kyselyssä osoittautui suurimalle joukolle sopivaksi ajankohdaksi. Yleensä suositellaan, että haastattelija ei kuuluisi fokusryhmän kanssa samaan taustaorganisaatioon (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 62). Tässä tapauksessa taustaorganisaatio oli sekä haastateltaville että haastattelijalle yhteinen.

Haastattelun kestoksi olin haastateltaville ilmoittanut 60 minuuttia menetelmäkirjallisuudessa esitetyn pohjalta (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 62). Haastattelu pysyi suunniteluussa aikataulussa. Ryhmähaastattelu oli minulle ensimmäinen lautaan, mutta haastattelu eteni sujuvasti ja kaikki teema-alueet saatiin käytyä läpi. Kaikkiin haastattelurungossa esiintyviin kysymyksiin en saanut jokaiselta vastausta, mutta keskeisimpiin kyllä. Puheenvuoroja saivat kaikki; on haastattelijan vastuulla huolehtia sekä hallitsevista että hiljaisista osallistujista toteavat Mäntyranta ja Kaila. Heidän mukaansa fokusryhmähaastattelussa on tarkoitus aikaansaada keskustelua myös osallistujien välille. Tällaista keskustelua syntyi jonkin verran, mutta pääasiallisesti osallistujat antoivat vastauksia haastattelijan kysymyksiin. Haastattelun ilmapiiri oli nähdäkseni siinä määrin turvallinen ja salliva, että erilaisia näkemyksiä pääsi nousemaan esille (Mäntyranta & Kaila, 2008, s. 1509). Solatie ohjeistaa fokusryhmän vetäjää tarkkailemaan mitä jäi sanomatta. Lisäksi hän pitää tärkeänä, että vetäjä huomaisi keskustelussa esiin tulevat asiat, jotka ovat olennaisia tutkittavan asian kannalta, vaikka eivät ole keskustelurunkoon kirjattuna. (Solatie, 2001, s. 39–40.) Ensikertalaisena fokusryhmän vetäjänä taitoni ja keskittymiseni eivät kiitettävällä tasolla tällaiseen riittäneet. Suuremmilta teknisiltä ongelmilta vältyttiin. Yksi osallistujista ei alkuun kuullut muiden puhetta, mutta kuulokkeista johtuva ongelma ratkesi melko nopeasti. Haastattelun tallensin Zoom-palvelun avulla videomuodossa.

6.3 Aineiston analyysi

Ennen aineiston analyysiin ryhtymistä litteroin aineiston Zoom-tallenteen pohjalta. Zoom-tallenteessa on helppo erottaa puhujat toisistaan, koska puhujan videokuva tulee näkyville puheenvuoron ajaksi. Tästä syystä Hirsjärven ja Hurmeen esille nostama yleinen ryhmähaastattelujen kirjaamisen ongelma, vaikeus päätellä kuka osallistujista oli äänessä, ei aiheuttanut litteroidessa päänvaivaa (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 63). Litteroinnin tein sanatarkasti, vaikka analyysimenetelmä ei olisi sitä välttämättä vaatinut. Kuten Saaranen-Kauppinen ja Puusniekkakin toteavat; varminta on ainakin aluksi litteroida haastattelut kattavasti ja tarkasti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Litteroitua aineistoa kertyi 12 sivua, kun käytössä oli fonttikoko 12 ja riviväli oli 1,0.

Analyysiä edelsi myös aineiston tarkistaminen. Luin tekstimuotoon litteroidun aineisto useampaan otteeseen. Hirsjärven ym. mukaan aineistosta tulisi tarkistaa sisältyykö siihen virheellisyyksiä ja jääkö tietoja puuttumaan. Jos tietoja puuttuu, voidaan aineistoa täydentää esimerkiksi ottamalla yhteyttä haastateltavaan tai haastateltaviin tietojen täsmentämiseksi (Hirsjärvi ym. 2003, s. 207–208.) Aineistoa tarkistaessani havaitsin, että joidenkin teemojen alateemoista ei ollut kertynyt tietoa tavoitteen mukaisesti. Tästä syystä lähetetin haastateltaville saatetekstin kera kolme täydentävää kysymystä sähköpostitse. Sain vastaukset kysymyksiin kaikilta haastateltavilta. Näin aiemmin kerättyä tietoa saatiin täydennettyä. Saataviesti ja täydentävät kysymykset ovat löydettävissä liitteestä 3 (LIITE 3).

Aineiston analyysi lähti liikkeelle aineiston koodaamisesta. Koodauksen lähtökohtana olivat tutkimuskysymykset, joiden pohjalta olin laatinut myös haastattelurungon. Koodausyksikköinä olivat tekstiosiot, joista oli löydettävissä tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita. Nämä kohdat tekstistä koodasin päälle viivaamalla ne eri väreihin, kunkin haastateltavan sanomiset omalla värillään. Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan menetelmäopetuksen ohjeistamana kartoitin siis koodauksen avulla mitä tutkimusaiheeseen liittyvää tekstistä löytyy. Kolmen tutkimuskysymyksen pohjalta laadin kullekin kysymykselle oman Excel-taulukon, johon kokosin kaikki kyseiseen kysymykseen keskeisesti liittyvää informaatiota sisältävät tekstiosiot. Järjestin siis aineiston teemoittain. Tätä kutsutaan

teemoitteluksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tekstiosioista poimin vielä alleviivaten ja tekstin väriä vaihtamalla alkuperäisilmaisusta keskeisimmät kohdat, kuten esimerkiksi yhdessä tekeminen, yhdessäolo jne., kun kysymys koski yhteisöllisyyden kokemuksen syntymistä. Excel- taulukoita syntyi yhdeksän kappaletta seuraavin otsikoin: haastateltavien taustatietoja 1/2 ja 2/2, vapaaehtoistoimintaan mukaan tuleminen, yhteisöllisyyden merkitys ja määrittely, osallisuus suunnittelussa, yhteydenpito, hengellisyyden merkitys, yhteisöllisyys palkitsemisessa ja ristiriitojen ratkaiseminen. Esimerkki aineiston järjestelemisestä Excel-taulukoihin ja tutkimuskysymyksille keskeisten ilmaisujen poimimisesta löytyy liitteestä 2 (LIITE 2). Aineiston suhteen tein myös jonkin verran kvantifiointia, vaikka kyseessä onkin hyvin pieni aineisto. Alla oleva taulukko auttaa hahmottamaan haastatteluteemat.

TAULUKKO 1: Haastatteluteemat

vapaaehtoistehtävät ja kokemus	yhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen	osallisuus suunnitteluun	hengellisyyden merkitys vapaaehtoistoiminnassa
missä vapaaehtoistoiminnoissa haastateltava on mukana	mikä on yhteisöllisyyden kokemuksen merkitys toiminnassa	kokeeko olevansa osallinen myös toiminnan suunnitteluun	Mitä hengellisyys merkitsee haastateltavalle ja kuinka keskeinen asia se on vapaaehtoistoiminnassa
kauanko haastateltava on ollut vapaaehtoisena srk:ssa	miten yhteisöllisyyden kokemusta edistetään tai voitaisiin edistää:		
mikä sai lähtemään mukaan toimintaan	perehdytys ja ohjaus, viestintä ja yhteydenpito, palkitseminen ja ristiriitojen ratkaiseminen		

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Vapaaehtoisten taustatiedot ja toimintaan lähtemisen motiivit

Osa vapaaehtoisista oli ollut mukana seurakunnan toiminnassa useita vuosia. Lyhyemmän aikaa toiminnassa olleita oli haastateltavista kaksi. Lähes kaikilla oli useampia vapaaehtoistehtäviä tai ainakin kokemusta seurakunnan eri vapaaehtoistehtävistä. Edellisellä sivulla oleva taulukko havainnollistaa vapaaehtoisten kokemusta ja vapaaehtositehtäviä. Sitaattien perään on sulkuihin merkittynä haastateltava taustatietotaulukon numeroinnin mukaan. Esimerkki: Haastateltavan numero 6 sitaatin perässä lukee (H6). Näin lukija saa tietää, millainen kokemus vapaaehtoistoiminnasta on vastaajalla, jota siteerataan.

Suurin osa haastateltavista oli päätenyt mukaan vapaaehtoistoimintaan toisen henkilön kautta. Toimintaan mukaan kutsunut henkilö oli joko seurakunnan vapaaehtoinen, pappi tai diakoniatyöntekijä. Useimmat olivat saaneet suoran kutsun tulla mukaan vapaaehtoistoimintaan.

... Niinpä meitä sitten pyydettiin tähän Mikaelmessuyhteisöön pitämään [...]piiriä, [...]perhettä, niinku sillon puhutiin.. (H4)

”Oli tota [.....] katumarkkinat ja totanoini mä olin asunu tääl [.....]noin suurin piirtein vuoden päivät ni menin sitte meiän tota papille heittä-mään herjaa et mites tällaselle syntiselle oikeen ni tehdään ku mä oon jo noin vuoden verran tässä asunu enkä käyny edes omassa kotikirkossa et mites mä saan nää synnit anteeks. Se oli seuraavana maanantaina sitte mä olin kokin hattu päässä totanoini siellä [...] ja tosa tota [...] kokkina ja siitä sitten tää matka on alkanu ja on ollu hyvin mittava ja antoisa kertakaikkiaan. (H2)

TAULUKKO 2: Haastateltavien taustatietoja

Haastateltavien taustatietoja 1/2		
HAASTATELTAVIEN VAPAAEHTOISTEHTÄVÄT		KAUANKO OLLUT MUKANA TOIMINNASSA
HAASTATELTAVA 1	Ruokakassijako molemmissa jakopisteissä, kahvitarjoilu, aloittamassa messuryhmässä (aamumessu)	puolisen vuotta
HAASTATELTAVA 2	ruokakassijako molemmissa jakopisteissä (aiemmin muitakin tehtäviä)	vuosia
HAASTATELTAVA 3	makkaranpaisto, saunailloissa (merimieskirkkotyö), eri tehtäviä aamumessun messuryhmässä	vuosia
HAASTATELTAVA 4	pienryhmän vetäminen, ohjaajana Alfa- ja kasvukursseilla, rukouspalvelijana iltamessun messuryhmässä	vuosia
HAASTATELTAVA 5	ruuanlaitto diakoniaruokailuissa ja kirkkolounailla, ruokakassijako, yhteisvastuukeräyksen lipaskeräys, merimieskirkkotyö	vuosia
HAASTATELTAVA 6	Ruokakassijako molemmissa jakopisteissä, kahvitarjoilu	alle vuoden

Taulukkoon on koottu haastateltavat ja heidän vapaaehtoistehtävänsä ja vapaaehtoistoiminnan kesto jokaisen kohdalla.

Joissain tapauksissa tie seurakunnan vapaaehtoiseksi oli avautunut seurakuntayhteyden ja toiminnassa osallistujana olemisen kautta. Kaksi haastateltavista oli eläkkeellä ja eläköidyttyään lähtenyt etsimään joko hengellistä yhteisöä tai mielekästä vapaaehtoistoimintaa. Toinen heistä oli päässyt työssä ollessaan tutustumaan Mikaelinseurakunnan ruokakassijakoon ja siksi kyseiseen vapaaehtoistoimintaan mukaan tuleminen kynnys oli matala.

Olin ensin Turun seurakuntien diakoniakeskuksen kurssilla, vapaaehtoistyön kurssilla ja olin aina ajatellut, että sitte kun jään eläkkeelle ni vois mennä sellaseen vapaaehtostyöhön mukaan. Koska mulla on aikasempi kokemus siitä et työpaikalta saatiin tulla Mikaelin seurakuntaan tekemään yks päivä just sinne ruokakassijakeluun ja se jäi kyllä mun mieleen. (H6)

7.2 Yhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen vapaaehtoistoiminnassa

Kaikki haastateltavat kokivat, että vapaaehtoistoiminta synnyttää yhteisöllisyyden kokemusta. Yhteisöllisyys miellettiin muun muassa sosiaalisuudeksi ja yhdessä tekemiseksi sekä yhteisten tavoitteiden eteen työskentelemiseksi ja asioiden jakamiseksi. Yhteisöllisyyden kokemuksen katsottiin syntyvän juuri yhdessä tekemisestä ja toiminnan kaikille yhteisestä päämäärästä. Vapaaehtoistoiminnan kautta muodostunutta yhteisöä verrattiin työyhteisöön, mutta vapaaehtoisyyteissä pidettiin rehellisempänä ja rakkaudellisempänä yhteisönä muun muassa siksi, ettei vapaaehtoistyöstä saada palkkaa, ja siksi koettiin vähemmän kilpailua asemasta.

... ja se mitä [...] tässä puhukin, ni määkin oon kokenu et se on jotenki hirveen paljo rehellisempää kuin siellä työpaikalla, kun meille ei ensinnäkään makseta palkkaa, me ei kilpailla mistään asemasta sillai siinä. Ollaan tietyllä tavalla tasa-arvoisempia eikä meitä mitenkään niinku laiteta järjestykseen, paremmuusjärjestykseen. Että meillä on kaikilla se sama tavoite, me halutaan olla mukana siinä toiminnassa ja se on minusta sellasta tehdään yhdessä, nimenomaan yhdessä porukalla tehdään huonompiosaisten hyväksi. (H6)

Vapaaehtoistoiminnan kautta oli saatu uusia ystäviä tai tuttavuuksia. Yhdessä tekemisen ja toisaalta asioiden jakamisen koettiin edistävän ystävyysuhteiden muodostumista.

Mun mielestä se yhdessä tekeminen on tärkeää. Et me tehdään mielekästä työtä ja tuota, tuota kun sinne menee, ni kukaan ei kysy taustoja, jos ei ite halua kertoa, et ollaan silleen hyvin samalla viivalla kaikki. Paljon mä oon saanu ystäviä tai vähintään tuttavuuksia vapaaehtoistoiminnan kautta. (H5)

Ystävien saamista ja uusiin ihmisiin tutustumista pidettiin myös palkitsevana. Vapaaehtoisten kiittämiseksi järjestettyjen yhteisruokailut, kahvitukset ja virkistyspäivät koettiin eri tavoin; osalle niiden merkitys yhteisöllisyyden kokemuksen luomisessa oli suurempi, kun toiset taas eivät pitäneet tilaisuuksia yhteisöllisyyden kokemuksen kannalta kovinkaan merkityksellisinä. Alla olevissa sitaateissa tämä tulee hyvin esille. Haastateltavalle 4 seurakunnan vapaaehtoisille kiitokseksi järjestetyt yhteiset ruokailut olivat hyvinkin merkityksellinen osa yhteisöön kuulumista. Haastateltava 5 taas ei kokenut ruokailujen oleva yhteisöllisyyttä luovia tai vahvistavia.

Palkitsemiseksi koen kokoontumiset ilmaisine tarjoiluineen ja keskusteluineen, kuulumisten kyselyineen ja hauskanpitoineen myös. Mahdollisuudet osallistua leireille ovat minulle palkintoa, samoin esim. jouluateriat. Ne ovat yhteisöllisyyttä mitä suurimmassa määrin, ja riittäviä minulle sellaisinaan. Palkitsevaa on myös hyvä palaute sekä uusiin ihmisiin tutustuminen ja ystävyysuhteiden syntyminen samanhenkisessä ympäristössä - erilaisuudet huomioon ottaen. (H4)

Palkitseminen on mielestäni rehellisesti täysin toisarvoista. En myöskään näe siinä yhteisöllisyyttä, vaikka olen tapahtumiin osallistunut. Uudet ihmissuhteet ovat syntyneet tekemisen myötä. (H5)

Kysymys perehdytyksen ja ohjauksen merkityksestä yhteisöllisyyden kokemuksen syntymisessä jäi vaille selkeää vastausta. Perehdytykseen oltiin pääosin tyytyväisiä ja sitä pidettiin tärkeänä, mutta sen merkitystä yhteisöllisyyden kokemuksen syntymiselle ei haastatteluaineistossa pohdittu. Ohjaukseen liittyviä mainintoja ei aineistossa esiintynyt lainkaan.

Yhteydenpidon seurakunnan työntekijöiden suunnalta koettiin olevan sopivaa, ja ylläpitävän kokemusta joukkoon kuulumisesta. Etenkin koulutukset ja muut tilaisuudet, joissa kokoonnutaan yhteen, koettiin yhteisöllisyyttä vahvistaviksi. Yhteyttä pidettiin yleisimmin Whatsapp-ryhmien ja Facebook-ryhmien kautta. Näitä

kanavia käyttäen kutsuttiin mukaan toiminnan suunnitteluun ja yhteisiin tapahtumiin. Suurin osa yhteydenpidosta oli seurakunnan työntekijän koordinoimaa, mutta pienryhmää vetävän haastateltavan ryhmässä yhteydenpito oli ryhmän sisäistä eikä ryhmässä ollut mukana seurakunnan työntekijää.

Minusta yhteydenpito vahvistaa kokemusta yhteisöllisyydestä, sillä se vahvistaa tunnetta, että kuulun johonkin tiettyyn joukkoon. (H6)

Yhteydenpito ryhmän jäsenten sekä työntekijöiden lisää välillä yhteisöllisyyttä, samoin kokoontumiset ja koulutukset erityisesti. Koen olevani osa seurakuntaa, en ole mikään yksinäinen ja erillinen vapaaehtoistoimija. (H4)

7.3 Osallisuus toiminnan suunnitteluun ja toiminnan mielekkyys

Kaikki haastateltavat kokivat olevansa osallisia vapaaehtoistoiminnan suunnitteluun. Vapaaehtoistoimintoja koordinoivat työntekijät järjestivät suunnittelupalaveriä tai muita tilaisuuksia, joissa toiminnan, kuten esimerkiksi ruokakassijaon, toteuttamista suunniteltiin yhdessä. Toiminnan jälkeen saatettiin yhdessä arvioida toteutuksen onnistumista. Pidempään vapaaehtoistoiminnassa mukana olleet kokivat saavansa hyvin vapaat kädet toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Yksi ruokakassijaon vapaaehtoisista, tosin totesi, ettei vapaaehtoisilla ole sanomista siihen, kuinka usein kassijakoja järjestetään.

Mutta eihän me tietenkään sitä, että kuinka usein niitä järjestetään näitä esimerkiks ruokakassijakoja, eikä semmoseen suunnitteluun, koska se on tietenkin eri ihmiset. Vapaaehtoiset on mukana siinä mihin ne pääsee. (H6)

Niin tota ihan vasta meillä oli tota ainakin Mikaelissa seurakunnan, siis täällä Mikaelin kirkon tai siinä seurakuntatalolla oltiin tiistaina niin kahvilla, nää vapaaehtoiset. Me suunniteltiin et miten se niinku järjestetään tää kevään homma. Että se on hyvä kun mielipiteitä kuunnellaan. (H6)

Mikaelin seurakunnan tähän keskustan jakoon, mitä [...] hoitaa, niin mä olen kiitollinen siitä, että hän kutsuu aina porukan hyvissä ajoin suunnittelupalaveriin, jossa saa näitä mielipiteitä kertoa, kuinka hommia hoidetaan ja mitä viimeks on tapahtunut ja niin pois päin. (H2)

Koko haastateltavien joukko koki omat vapaaehtoistehtävänsä mielekkäinä ja palkitsevinakin. Eräs mainitsi myös erikseen vapaaehtoistehtäviensä vastaavan lahjojaan ja kutsumustaan. Osa aikoi kokeilla uusiakin tehtäviä. Yleisesti koettiin, että on myös vapaus vaihtaa vapaaehtoistehtävää.

Olen useassa vapaaehtoistyössä, jotka tukee toinen toisiaan ja avartaa yhteiskuntarakennäkemystäni. Voin vaihtaa vapaasti mikäli koen välillä turhautuneisuutta. (H2)

Tekeminen on ehdottoman mielekästä. Joskus tosin työlästä ja hektistä, mutta aina palkitsevaa. Sanonkin usein, että teen vapaaehtoistyötä niin kauan kuin tunnen saavani siitä enemmän kuin annan. (H5)

7.4 Hengellisyuden merkitys vapaaehtoistoiminnassa

Hengellisyuden merkitys vapaaehtoistoiminnassa vaihteli. Osalle hengellisyys oli tärkeä motiivi olla mukana juuri seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa, kun taas toisille hengellisyys oli toissijaista. Myös oma hengellisyys koettiin eri tavoin. Kaikki pitivät kuitenkin tärkeänä sitä, että vapaaehtoistoiminta on avointa kaikille vakaumuksesta riippumatta

Eli kyllä mulle on niinku ihan pääroolissa hengellisyys siinä, et se on niinku mun ykköspointti. Että on se kauheen kivaa se yhdes tekeminen ja niisanottu hyvän tekeminen mut se on niinku sitte rusinoita siihen pullaan. (H1)

Joo, tuota, tuota, minust on myös seurakunnan työssä niin jokainen on ja saa olla omanlaisensa omassa uskossaan Ja tuota mä nyt voin tässä sanoo, mä pidän itseäni niinku enemmänki tapauskovaisena kun kovinkaan hengellisenä. (H3)

...ja mä ny en koe itteeni niin kauheen hengelliseksi, mutta että kyllä mä niitten ihmisten seurassa viihdyn. (H6)

Erään kohdalla hengellisyuden merkitys oli kasvanut vapaaehtoistoiminnassa mukana olemisen kautta ajan kanssa. Hän oli alkanut palvella vapaaehtoisena myös Tuomasmessussa. Hän oli myös huomannut, miten omaan tunnelmaan ruokakassijaossa vaikutti se, kun koronarajoitusten aiheuttaman kiireen ja hämmingin vuoksi loppuhartaus jäi pitämättä.

...niin me kokoonnuttiin kaikki siihen Herran siunaus-rukoukseen ja nollattiin se päivä niin siitä alko niinku oikeesti mun sellanen huomattavasti enemmän hengellinen ote tähän hommaan. Ja nyt oon huomannu ku korona-aika, kauheessa kiireessä tullaan ja mennään ja niin poispäin, et ku nää oli jääny pois niin tän jaon jälkeen oli semmonen hieman tyhjä olo, et hetkinen, nyt täst jäi jotain puuttumaan. (H2)

7.5 Vapaaehtoistoiminnan kehittämistarpeet

Kolme haastateltavaa nosti esille kehittämistarpeista keskusteltaessa saman asian. Toisessa ruokakassien jakopisteessä oli havaittu sisäpiiriytymistä, ja koettu, etteivät uudet ole tervetulleita mukaan toimintaan. Tilanne saattaa olla pääsyt syntymään johtuen koronarajoituksista, jotka rajoittivat vapaaehtoisten auttajien määrää ruokakassijaoissa. Asia koettiin kuitenkin ongelmana, ja työntekijöiden neuvokkaampaa puuttumista tilanteeseen toivottiin.

Mää sen verran sanon tost alust et ku mää yritin mennä sinne ruokakassijuttuun, ni tuo [.....], ni sie sanottiin et ei oo mitään tarvetta et kaikki ryhmät on täynnä, et ei tartte tulla ollenkaan..... Siin o vähä kans sellane tullu mä oon huomannu et ei anneta, ei päästetäkään niin pal uusia sinne, niinku vedetään itselle sitä hommaa et. (H3)

Tää on ihan täysin totta et siel hääää tämmönen oma sisäpiirin porukka. Se on ollu pidempään jo mullakin työn alla ja sit on taas uutta porukkaa tehty. Ja tottakai tää korona sit tuli joka supisti sen sillä tapaa sitte että pitäs vaan pitää tämmösiä kantapeikkoja jotka osaa jo hommat ulkoo ja niin poispäin. (H2)

Toinen seikka, joka nousi esille kehittämistarpeena, oli pienryhmiä koskeva viestintä. Seurakunnan internet- sivuilta ei vaikuttanut löytyvän helposti löydettävissä olevaa tietoa pienryhmistä ja niiden kokoontumisajankohdista.

Meillä nyt lähinnä ihmiset, jotka pyrkii, sattuman kautta pääsee tonne Sutiin ja saveen, kun ne on kuulleet jostakin. Onkse jotenkin niin että seurakunnan sivut on jotenkin päivityksen alla kesken vai mikä siellä on mutta ihmiset ei löydä sieltä tietoo. (H4)

Tähänkin haasteeseen toivottiin työntekijöiltä ratkaisevia toimenpiteitä.

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä vain, jos se on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia on neuvottelukunnan ohjeistuksessa lueteltu yhdeksän. Ensimmäinen lähtökohta on, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä sekä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. Toinen edellytys hyvän tieteellisen käytännön mukaiselle tutkimukselle on tieteelliset kriteerit täyttävät tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät sekä avoimuus ja vastuullinen tiedeviestintä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, 6.) Nämä lähtökohdat toteutunevat tässä tutkimuksessa riittävällä tasolla.

Muiden tutkijoiden työ ja saavutukset olen pyrkinyt erottamaan muusta tekstistä joko esittämällä tiedot suoraan tutkijoiden, tutkimusryhmien tai julkaisujen nimiä käyttäen tai käyttämällä asianmukaisia viittauksia. Tietoaineistot olen säilyttänyt huolellisesti, ja tutkimuksen olen pyrkinyt suunnittelemaan ja toteuttamaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti, eikä aineistossa ole alun perinkään ollut vahvoja tunnistetietoja. Aineiston hävitän tulosten raportoinnin valmistuttua. Tutkimusluvan sain suullisesti ja sähköpostitse yhteistyöseurakunnan kirkkoherralta ennen aineiston keruuseen ryhtymistä.

Aineiston keruun osalta eettisyys toteutui kertomalla tutkimukseen osallistujille tutkimuksen tarkoituksesta, siihen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja tulosten julkaisusta ja saatavuudesta. Osallistujat olivat myös tietoisia siitä, että heidän sanomisiaan tulitisiin siteeraamaan tutkimusraportissa. Mitään eettisesti arveluttavaa en tutkimuksella pyrkinyt selvittämään. Kehittämistarpeita nousi aineistossa esille vähän. Minulle jäi sellainen vaikutelma, että tutkittavat olivat melko tyytyväisiä vapaaehtoistoiminnan koordinointiin. On kuitenkin otettava huomioon se mahdollisuus, että ryhmähaastattelussa ei haluttu tai uskallettu olla täysin avoimia ja tuoda esille kaikkia omia aiheeseen liittyviä ajatuksia. Monimenetelmäinen tutkimus olisi tuottanut luotettavampia tuloksia.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus on kytköksissä siihen, kuinka tarkasti tutkimuksen eri vaiheet on selostettu. Mitä tarkemmin aineiston tuottamisen olosuhteet, tutkijan itsearviointi ja luokittelun perusteet ym. kuvattu, sen luotettavampi tutkimus on. Tämä tarkkuuden vaatimus koskee myös tulosten tulkintaa: tutkijan tulee perustella mihin tulkintansa perustaa. Tässä on lukijalle avuksi, jos tutkimuselosteessa on hyödynnetty esimerkiksi suoria haastatteluotteita. (Hirsjärvi ym., 2003, s. 214–215.) Tässä tutkimusraportissa olen pyrkinyt kuvatun kaltaiseen tarkkuuteen ja tuonut haastateltavien omaa ääntä esille sitaateissa tulosten esittämisen yhteydessä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä muistaa, että se tuottaa aina kontekstuaalisia eli aikaan, paikkaan ja tutkijaan sidoksissa olevia tuloksia eikä niinkään objektiivista tietoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Oman sidonnaisuuteni työelämäkumppaniin voidaan ajatella heikentävän tutkimuksen luotettavuutta. Tämän tutkimuksen raportoinnissa olen kuitenkin tuonut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan avoimesti esille olevani mukana taustaorganisaation toiminnassa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, s. 6.) On mahdollista, että ulkopuolinen tutkija olisi kiinnittänyt huomiota eri asioihin, kuin yhteisössä mukana oleva tutkija.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tulosten pohjalta näyttää siltä, että diakonian ja messuryhmien vapaaehtoisten kohdalla yhteisöllisyyden kokemus syntyy ensisijaisesti yhdessä tekemisen kautta. Yhteisen tavoitteen toteutumisen eteen työskenteleminen näyttäytyi useimmille tärkeänä vapaaehtoisia toisiinsa yhdistävänä elementtinä. Yhteisöön kuuluminen oli monelle keskeinen vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiivi; sen ohella toiminnan merkityksellisyys nousi myös vahvasti esiin. Tutkimustuloksissa on löydettävissä yhtäläisyyksiä aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten tulosten kanssa.

Yhteydenpito seurakunnan työntekijöiden ja vapaaehtoisten välillä vaikutti toimivan hyvin ja yhteydenpitokanavat ja yhteydenpidon tiheys koettiin sopivana. Yhteydenpidon kannalta vapaaehtoisten osallistuminen vapaaehtoistoiminnan suunnittelupalavereihin näyttäytyi tärkeänä. Turun Arkkhiippakunnan seurakunnille tehty kysely kertoi, että vain kolmanneksella hiippakunnan seurakunnista oli jokin yhteisesti sovittu tapa hoitaa vapaaehtoisten perehdytys (Salminen, 2020, s. 233). Tämän tutkimuksen yhteistyöseurakunta ei kuulunut kyseiseen kolmannekseen. Vapaaehtoistehtäviin perehdyttämisessä vaikutti olevan vaihtelua eri toiminnoissa ja perehdyttämiseen paneutumista voitaisiin ilmeisemmin vielä vahvistaa.

Ristiriitojen ratkaisun koettiin olevan heikommin toteutettu, kuin minkään muun yhteisöllisyyden kokemukseen liittyvän seikan. Muutaman vapaaehtoisen tunnistama ongelma toisessa ruokakassijaossa oli jäänyt vaille toivotunlaista puuttamista työntekijöiden taholta. Yeungin mukaan vapaaehtoisten erilaiset taustat ja mahdollisesti erilaiset normit voivat joskus johtaa konflikteihinkin, mutta usein tällainen moninaisuus koetaan hyödylliseksi (Yeung, 2014, s. 122). Ongelmat saattavat liittyä siihen, että toimipisteessä, jossa ristiriitoja ilmeni, vastuu vapaaehtoistoiminnan koordinoinnista jakautui useamman työntekijän kesken.

Tutkimusjoukossa koettiin vahvasti osallisuutta myös toiminnan suunnitteluun. Seurakunta vaikuttaisi onnistuneen melko hyvin vapaaehtoisten osallistamisessa toiminnan suunnitteluun. Se kuuluu siis siihen viiteenkymmeneen prosenttiin Turun Arkkhiippakunnan seurakunnista, joissa vapaaehtoiset pääsevät myös ideoimiaan ja suunnittelemaan toimintaa (Salminen, 2020, s. 230). Etenkin ruokakassijaon ja diakoniaruokailujen vapaaehtoiset sekä pienryhmänvetäjä kokivat saavansa vaikuttaa toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen hyvinkin paljon. Messuryhmissä osallisuus suunnitteluun näyttäisi olevan mahdollistettu enemmänkin siltä osin kuka tekee mitään, kuin siinä, mitä tehtäviä messussa on tarjolla. Tällä osa-alueella seurakunnassa voitaisiin vielä pohtia, miten vapaaehtoiset seurakuntalaiset voisivat vahvemmin olla mukana messun toteutuksen ideoinnissa. Yleisesti kuitenkin näyttäisi siltä, että työelämäkumppani on hyvin onnistunut strategisessa tavoitteessaan osallistavan seurakuntalaisuuden mahdollistamisessa näiltä osin. (Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä, i.a.)

Haastateltu vapaaehtoisten joukko näyttäytyi tulosten perusteella melko heterogeeniselta suhteessaan hengellisyyteen. Hengellisyyden merkitys vapaaehtoisten keskuudessa vaihteli, ja hengellisyys oli selkeästi tärkeämpi messuryhmissä toimiville kuin diakonian vapaaehtoisille; osa tosin oli mukana kummassakin toiminnassa. Yeung havaitsi omassa tutkimuksessaan samanlaista vaihtelua seurakunnan vapaaehtoisten hengellisyydessä. Hän ehdottaa lisätutkimusta aiheesta, miksi valitaan juuri vapaaehtoistyö seurakunnassa. Vastaus saattaisi löytyä hänen havainnoistaan liittyen kirkon rooliin yhteiskunnassa. Uskonto on hänestä vahva sosiaalisen pääoman lähde. Kirkko reagoi nopeasti 1990-luvun laman aiheuttamaan huono-osaisuuden kasvuun järjestämällä muun muassa ruokakassijakoja. Kirkko alettiin sen vuoksi nähdä positiivisemmassa valossa. Yhä tänä päivänä kirkon sosiaalinen auttaminen, diakoniatyö, nauttii suurta arvotusta kansan keskuudessa. Yeung näkee kirkon normien ja arvojen tulevan esille ja pysyvän esillä hyvin perustavanlaatuisesti juuri aktiivisessa diakoniatyössä. (Yeung, 2014, s. 114–116.) Kirkon diakoniatyön arvostus saattaa osaltaan selittää sitä, että sen vapaaehtoistoiminnassa on mukana myös ihmisiä, joille jaettu usko ei ole ensisijainen syy olla mukana toiminnassa. Jos fokusryhmähaastatte-
luja olisi toteutettu useampi, vapaaehtoisten hengellisyydelle antamasta merkityksestä olisi saatu tietoa kattavammin.

Thitz kuvaa diakoniatoiminnan kautta seurakunnassa ilmenevän yhteisöllisyyden rakentuvan muun muassa henkilökohtaisissa kohtaamisissa ja yhteisössä jaetun elämän merkityksellisyyden kokemuksesta. Näiden lisäksi se muodostuu vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan sosiaalista elämää ylläpitävästä luonteesta sekä halusta kantaa vastuuta, joka lisääntyy ja laajenee yhteisöllisyyden tunteen kasvamisen myötä. (Thitz, 2013, s. 141.) Tämän tutkimuksen tutkimusaineistossa tulee esille juuri henkilökohtaisten kohtaamisten ja yhteisössä jaetun elämän ja yhteistoiminnan merkitys yhteisöllisyyden syntymisessä. Aineistoa kerätessä ei kysytty suoraan vastuunkantamisen lisääntymisestä, mutta siitä löytyy viitteitä tähän suuntaan.

Mikaelinseurakunta vaikuttaa panostaneen vapaaehtoistoiminnassa siihen, että työntekijän rooli olisi mahdollistajan rooli. Case Tampere-hankkeen loppuraportissa tällainen rooli nähtiin tärkeänä yhteisöllisessä työssä. Rooliin liittyviä tehtäviä ovat valmentaminen ja kannustaminen sekä rakenteiden luominen ja koordinointi. (Malkavaara & Valtonen, 2019, s. 148–149.) Näistä seurakunnalla näyttäisi olevan hallussa kannustaminen ja kehittymässä rakenteet ja koordinointi.

Yeungin tutkimustuloksissa vapaaehtoistyö näyttäytyy mielekkäänä tapana olla suhteessa muihin ihmisiin ja toteuttaa elämässä niitä asioita, joista on kiinnostunut. Tulosten mukaan näytti myös siltä, että organisoidussa vapaaehtoistoiminnassa ihmissuhteet koettiin usein muita ihmissuhteita ongelmattomimmiksi. (Yeung, 2004, s. 121–123). Myös tämän tutkimuksen tulokset kertovat, että vapaaehtoistoiminnassa mukana oleminen oli sosiaalisesti palkitsevaa, ja tutkittavat olivat hakeutuneet tehtäviin, joissa pääsivät käyttämään omia lahjojaan ja osaamistaan yhteiseksi hyväksi. Tutkittavien kiinnostuksen kohteet suuntasivat useimpien kohdalla vapaaehtoistehtävien valikoitumista eri tehtävien joukosta. Mainintojen rakkaudellisemmasta ilmapiiristä, kuin esimerkiksi työyhteisössä, voisivat viitata vapaaehtoistoiminnassa ihmissuhteiden olevan pääsääntöisesti ongelmattomia.

Thitzin havainto yhteisöllisyyttä korostavan seurakunnan varjopuolista, muun muassa vaikeudesta päästä mukaan toiminaan, todentui tässäkin tutkimuksessa

(Thitz, 2013, s. 87). Ilmiö ei tullut esille laajalti, vaan koski yhtä tutkimusseurakunnan vapaaehtoistoiminnan osa-aluetta, mutta oli kuitenkin havaittavissa. Mikaelmessuyhteisöstä oli tutkimuksessa mukana vain yksi haastateltava, mutta hänen kertomansa perusteella voisi yhtyä Hannikaisen havaintoon luovuuden ja tiimityöskentelyn korostumisesta yhteisöliikkeessä (Hannikainen, 2021, s. 66).

Tutkimuksen tuloksista ei voida vetää yleistettävissä olevia johtopäätöksiä, koska tutkimusjoukko oli liian pieni edustaakseen koko tutkimuksen perusjoukkoa, Mikaelin seurakunnan messuryhmien ja diakonian vapaaehtoisia.

9.2 Jatkotutkimusaiheita ja ehdotuksia seurakunnalle

Jos ajatellaan yhteistyöseurakuntaa, niin uskon, että jatkossa vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen tarvittava tieto voidaan hyvin kerätä suoraan seurakuntalaisilta esimerkiksi Learning café- tai vastaavalla menetelmällä, joka tuottaa suoraan tekstimuotoista materiaalia. Toisaalta fokusryhmähaastattelulla on hyvät puolensa, ja toteuttamalla omat fokusryhmähaastattelunsa eri työalojen vapaaehtoistoiminnoissa voitaisiin saada spesifimpää tietoa juuri kyseisen työalan vapaaehtoistoiminnasta. Messuryhmien vapaaehtoiset voisi olla yksi ryhmä, diakonian vapaaehtoiset toinen, kuorot kolmas ja niin edelleen.

Jos taas ajatellaan tieteellistä tutkimusta, olisi minusta kovin mielenkiintoinen aihe selvittää miten Mikaelinseurakunta tai jopa seurakunnat laajemmin, on onnistunut tavoitteessaan luoda vapaaehtoistoiminnasta polkuja seurakunnan jumalanpalveluselämään ja muuhun hengelliseen toimintaan. Erityisesti olisi hyvä selvittää, miten kuvatus toiminnan piirin ovat vapaaehtoisista ne, jotka eivät siinä vielä ole mukana. Case Tampereen loppuraportissahan todettiin mielenkiintoisten vapaaehtoistehtävien lisäävän halua osallistua jumalanpalveluselämään (Malkavaara & Valtonen, 2019, s. 6). Aihetta voisi olla hyödyllistä tutkia omassa tutkimuksessaan. Toinen tarpeellinen tutkimusaihe voisi olla yhteisöissä syntyvät ristiriitatilanteet. Olisi kiinnostavaa selvittää, mistä ristiriidat syntyvät ja miten niitä yritetään ratkaista. Ehkä käytössä on jo onnistuneita toimintamalleja, joita voitaisiin kehittää ja ottaa käyttöön laajemmalti.

9.3 Ammatillinen kasvu

Tutkimusta, tai selvitystä, varten koottuun tietoperustaan tutustuminen oli minulle opinnäytetyön ehkä ammatillisesti hyödyllisin anti. Suuri osa lähteistä oli uutta tietoa antavaa, ja selkeytti Suomen evankelisluterilaisen kirkon kehityskaarta ja tulevaisuuden haasteita. Tietolähteinä käyttämieni tutkimusten tulokset, omat kokemukset ja tutkimusaineistoni vahvistavat kaikki sitä ajatusta, että kirkon toimintakulttuurin on muututtava seurakuntalaislähtoisemmäksi ja kokonaisuudessaan yhteisöllisemmäksi. Tämän päämäärän saavuttamisen eteen olen halukas työskentelemään. Strategiat on saatava jalkautettua käytännössä tapahtuvaan työhön ja toimintaan.

Lähteissä oli paljon esimerkkejä yhteisöllisistä kokeiluista eri seurakunnissa ympäri Suomen. Niistä on hyvä poimia toimivia käytäntöjä ja inspiroivia avauksia kokeiltavaksi omassa tulevassa työssä kirkon työntekijänä. Diakonian tarve tulee varmasti entisestään kasvamaan, jos hyvinvointivaltiomme kehityssuunta jatkuu nykyisellään. Muun muassa Hannikainen näkee hyvinvointivaltion heikkenevän entisestään uusliberalismin vahvistuessa. (Hannikainen, 2021, s. 64–65.) Diakonian viranhaltijan keskeisiä tehtäviä on edistää sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista (Kirkkohallitus, 2020, s. 9). Yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa diakoniassakin on tarvetta uudenslaisille toimintatavoille ja rohkeille pelinavauksille. Lukemani perusteella jäi mielessäni pyörimään ajatus siitä, että yhteisölliset seurakunnat voisivat kehittyä sellaiseen suuntaan, että niiden keskellä syntyisi luonnollista diakoniaa; yhteisön jäsenet auttaisivat toisiaan ja yhdessä myös muita alueella tai kauempanakin asuvia. Tällaista jo tapahtuukin, mutta kasvunvaraa on.

Koen saaneeni opinnäytetyön tekemisestä hyviä eväitä tulevaan työhöni. Fokustyhmähaastattelun toteuttaminen antoi kosketuksen itselleni luontevaan ja sopivaan tiedonkeruun menetelmään. Uskon kokemuksesta olevan hyötyä työelämän kehittämisessä. Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvauksessa yksi tehtäväosaamiseen liittyvä taito on kyky toimia muutoksen edistämisessä yhdessä ihmisten kanssa. Myös kyky luoda turvallinen tila ja dialoginen ilmapiiri kuuluu

diakonin osaamiseen (Kirkkohallitus, 2020, s. 10–11). Näitä taitoja tuli harjoiteltua haastattelun toteuttamisen yhteydessä. Kokonaisuutta ajatellen, opinnäytetyö on aina vähän muita oppimistehtäviä laajempi kirjoitusurakkana ja sisältää lähes aina myös kenttätöitä ollen siten oppimistehtävistä työläin. Sen loppuunsaattaminen tuntuu saavutukselta, joka antaa uskoa tulevistakin haasteista selviämiseen.

LÄHTEET

- Antturi, A. (2021). Mikä kansankirkossa on vikana? Teoksessa Antturi, A., Juntunen, S., Kalteenmäki, R., Kärkkäinen, V-M., & Pöyhönen, T. *Jokin meitä yhdistää. Näky kansankirkon jälkeisestä kirkosta.* (s. 40–50). Kirjapaja.
- Augsburgin tunnustus (i.a.). Saatavilla 2.5.2022
<https://tunnustuskirjat.fi/augstunn.html#Kirkko>
- Erola, J., Kallio, J., & Vauhkonen, T. (2017). *Ylisukupolvinen kasautuva huonousaisuus Turussa ja muissa Suomen suurissa kaupungeissa.* Saatavilla 2.5.2022
<https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsaus-2-2017.pdf>
- Haikala, T. (7.2.2018). *Euroopan kirkoilla on identiteettikriisi – kristinusko hiipuu Euroopassa mutta kasvaa kohisten Afrikassa ja Aasiassa.* Kirkko ja kaupunki. Saatavilla 2.5.2022 <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/euroopan-kirkoilla-on-identiteettikriisi-kristinusko-hiipuu-euroopassa-mutta-kasvaa-kohisten-afrikassa-ja-aasiassa>
- Hannikainen, P. (2022). Milleniaalit ja kirkko – sukupolvien väliset erot kirkon uusissa jumalanpalvelusyhteisöissä. Teoksessa. Salminen, V-M., & Huttunen, N. *Spiritualiteetti 2000-luvun Suomessa.* (s. 186–227.) Grano Oy.
- Hannikainen, P. (2021). Uuden sukupolven yhteisöt. Evankelis-luterilaisen jumalanpalvelusyhteisöliikkeen osallistujien yhteisöllisyys, arvot ja hengellisyys. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Saatavilla 2.5.2022
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/332620/hannikainen_pietari_vaitoskirja_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Harju, A., Nummela, I., Grönlund, H., Kalmanlehto, I., Lunden, K., Raitanen, A. & Setälä, V. (2015). *Jokainen on osallinen. Kirkon vapaaehtoistoiminta.* Saatavilla 2.5.2022
<https://evl.fi/documents/1327140/45404259/kirkon+vapaaehtoistoiminnan+linjaukset/94d9d369-8825-9b59-5925-b79c763662eb>

Hengen uudistus kirkossamme (i.a.) *Mitä ovat jumalanpalvelusyhteisöt?*

Saatavilla 2.5.2022 <https://www.hengenuudistus.fi/spirit-verkosto-1>

Hiltunen, P-Y. (i.a.). *Hengellinen elämä tässä ajassa*. Saatavilla 2.5.2022

<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/jumalanpalveluselama/artikkeleita-jumalanpalveluksesta/hengellinen-elama-tassa-ajassa>

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2003). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki University Press.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. [Tiivistelmä]. Työpaperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 2.5.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ketola, K. (2020). Uskonnolliset identiteetit ja uskomusmaailmat moninaistuvat. Teoksessa Salomäki, H., Hytönen, M., Ketola, K., Salminen, V-M., & Sohlberg, J. *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. (s. 67–89.) Kirkon tutkimuskeskuksenjulkaisuja 134. Grano Oy.

Kirkon tulevaisuuskomitea (2020). Tulevaisuuskomitean mietintö 1/2021 kirkkohallituksen esityksestä 8/2020. Saatavilla 2.5.2022 <http://domus.evl.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=1762985&version=0>

KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055v. 1993. Saatavilla 2.5.2022 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kirkkohallitus (2020). Diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvaus. Saatavilla 2.5.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Diakonian+viranhaltijan+ydinosaamiskuvaus+2020.pdf/2f47a08a-75ca-5e50-e3a7-44a830701b6c?t=1604574818706>

Kirkon tutkimuskeskus (2019.) *Nuorten aikuisten suhde uskontoon muuttu entistä herkemmin*. Raportti ISSP 2018n kyselystä. Saatavilla 2.5.2022 https://evl.fi/documents/1327140/49652598/issp2018_raportti.pdf

- Kirkon tutkimuskeskus (2020). *Kirkon kehittämistyön tukena. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. Saatavilla 2.5.2022 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4240/viewmode=infoview/qsr=kirkon%20kehittämistyön%20tukena>
- Kirkon tutkimuskeskus (2021). *Seurakuntien tunnettuuskysely 2021*. Saatavilla 2.5.2022 https://evl.fi/documents/1327140/86792513/seurakuntien_ielikuva-ja-tunnettuuskysely_2021.pdf
- Malkavaara, M. (2017.) Luterilaisuuden vaikutus kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Teoksessa Illman, R., Ketola, K., Latvio, R., & Sohlberg J. (toim.) *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi*. (s. 46–64). Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 48. Saatavilla 2.5.2022 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1502/viewmode=previewview/qsr=monien%20katsomusten%20ja%20uskontojen%20suomi>
- Mikaelmessu (i.a.) Saatavilla 2.5. 2022 <http://www.mikaelmessu.fi>
- Modéus, F. (2015). *Gudstjänstgemenskap i folkyrkan -ett stadium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*. [Väitöskirja, Lundin yliopisto]. Verbum.
- Mäntyranta, T., & Kaila, M. (2008). Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. *Duodecim*, 124. Saatavilla 2.5.2022 <https://docplayer.fi/5615593-Fokusryhma-haastattelu-laadullisen-tutkimuksen-menetelmana-laaketieteessa.html>
- Nivala, E., & Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Patronen, P., Viljakainen, O., & Von Weissenberg, H. (i.a.). *Yhteisöllisyys pelastaa kirkon?* Suomen ev.lut.kirkko. Saatavilla 2.5.2022 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/jumalanpalveluselama/artikkelita-jumalanpalveluksesta/yhteisollisyys-pelastaa-kirkon->
- Piispainkokouksen työryhmä. (2016). *Selvitys jumalanpalvelusyhteisöistä*. Saatavilla 2.5.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/32925062/Selvitys+jumalanpalvelusyhteisöistä+2016/43b9d61b-81d4-37cb-3922-9e8e3ab7c3ee>

- Pöyhönen, T. (2020). *Yhteisöjen kirkko. Kohti kirkon uudistumista jumalanpalvelusyhteisöjen kautta*. Karas–Sana Oy
- Raamattu*. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Repo, M. (16.9.2021). *Osallisuus vai yhteisöllisyys*. Kirkon rakentajien Foorumi. [Video]. Saatavilla 2.5.2022
https://us02web.zoom.us/rec/play/L3gb0D1_Uki-Suz97XSfz6hmLH79MO3RIGxeIMSSz1ZgsVIIhXEXRK05CSIM-rbbS-Dae0W6unDuJ7UDEo.kkaxuDbqngm9KMCN?continueMode=true&x_zm_rtaid=kNY3DTs6SNOIU9n3u-Zxzw.1633178406898.59b9473058f22c8f88e8bc9f0979fa43&x_zm_rtaid=500
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *Tutkimuksen arviointi – reflektointia*. KvaliMOTV- menetelmäopetuksen tietovaranto. Saatavilla 2.5.2022 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *Litterointi*. KvaliMOTV- menetelmäopetuksen tietovaranto. Saatavilla 2.5.2022
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html
- Saastamoinen, M. (2009). Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Filander, K., & Vanhalakka-Ruuoho, M. (toim.) *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Gummeruksen kirjapaino Oy.
- Salminen, V-M. (2019). Vapaaehtoisuuden roolit seurakuntien yhteisölähtöisissä kokeiluissa uusi elämisen kulttuuri. Julkaisussa Malkavaara, M., & Valtonen, M. (Toim.) *Uusi elämisen kulttuuri – muutos Tampereella*. (s. 155–172). Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja. Saatavilla 2.5.2022 https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+Uusi+elämisen+kulttuuri_verkko+61/b178a16a-eab3-8e9f-ff6d-64f4ab712fd6
- Salomäki, H. (2019). Kirkon ja kristinuskon asema Suomessa 2020–30 -luvuilla uskontososiologinen tarkastelu. *Lustitia* 36, (s. 103–118). Saatavilla 2.5.2022 https://evl.fi/documents/1327140/45652999/lustitia+36_Hanna+Salomäki_artikkeli+Kirkon+ja+kristinuskon+asemasta+Suomessa+2020-2030-luvuilla.pdf/10737127-8ec1-9e7c-6cb2-4f78665b3cbd

- Salomäki, H. (2020). Jumalanpalvelus, kirkolliset toimitukset ja kristilliset juhlapyhät. Teoksessa Salomäki, H., Hytönen, M., Ketola, K., Salminen, V-M., & Sohlberg, J. *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. (s. 90–132). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Grano OY.
- Sohlberg, J. & Ketola, K. (2020). Uskonnolliset yhteisöt Suomessa. Julkaisussa Salomäki, H., Hytönen, M., Ketola, K., Salminen, V-M., & Sohlberg, J. *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019*. (s. 45–66). Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Grano OY.
- Solatie, J. (2001). Focusryhmät. *Kvalitatiiviset ryhmäkeskustelut strategisen markkinointitutkimuksen apuna*. Makeprint.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (i.a.). *Osallisuuden edistäminen*. Saatavilla 2.5.2022 <https://stm.fi/hyvinvoinnin-edistaminen>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2020a). *Ovet auki. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026*. Saatavilla 2.5.2022 <https://evl.fi/documents/1327140/52567038/Ev.lut.kirkko-strategia.pdf/9fb95410-78a0-6ace-a331-aa2c31b869c5?t=1600781363026>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2020b). *Jäsentilasto 1999-2020*. Saatavilla 2.5.2022 <https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=167>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (i.a.). Kansankirkko. Saatavilla 2.5. 2022 <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Kansankirkko>
- Särkiö, R., Hannu, H., Häggblom, A., Hälli, T., Kukkonen, J., Nieminen, J., Nummela, I., Tarri, H., Törmänen, T., Viuhko, M., & Haapiainen T-M. (2018). *Tasavertaisina ja osallisina. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen – työryhmän loppuraportti*. Saatavilla 2.5. 2022 <https://evl.fi/documents/1327140/45404259/Tasavertaisina+ja+osallisina.pdf/53f83ce4-f894-00b6-517d-ba9ab86bf94c?t=1561549521000>

- Thitz. P. (2013). *Seurakunta osallisuuden yhteisönä*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A tutkimuksia 40. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla 2.5.2022 https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/12703/urn_isbn_978-952-493-214-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (i.a.). *Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet*. Saatavilla 2.5.2022 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>
- Tieteen termipankki. (i.a.). *Toimijuus*. Saatavilla 2.5.2022 <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus>
- Tilastokeskus (i.a.)-a). *Menetelmät*. Saatavilla 2.5.2022 <https://www.stat.fi/tup/lo-maketiimi/menetelmat.html>
- Tilastokeskus (i.a.)-b). *Harkinnavarainen näyte*. Saatavilla 2.5.2022 https://www.stat.fi/meta/kas/hark_var_nayte.html
- Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä. (i.a.). *Mikaelinseurakunta*. <https://www.turunseurakunnat.fi/mikaelinseurakunta/paatoksenteko/mikaelinseurakunnan-strategia>
- Turun Mikaelinseurakunta (2021). *Tehdään yhdessä hyvää. Vapaaehtoistyötä tarjolla Mikaelinseurakunnassa*. Saatavilla 2.5.2022 https://www.turunseurakunnat.fi/documents/4061184/0/Vapaaehtoistehtävät+2021+TÄYDENNETTY+%287%29_compressed.pdf/c89733c2-361c-8756-1bb3-583397f64ff8?t=1632843403617
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012*. Saatavilla 2.5.2022 https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Valtonen, M., & Malkavaara, M. (2019). Johdanto. Julkaisussa Malkavaara, M., & Valtonen, M. (Toim.) *Uusi elämisen kulttuuri – muutos Tampereella*. (s. 5–9). Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja. Saatavilla 2.5.2022 https://www.ekumenia.fi/ekumenian_tietopankki/tilastoja/vanhempia_tilastoja/kristittyjen_maara_laskee_euroopassa_kasvaa_aasiassa_ja_afrikassa/https://evl.fi/documents/1327140/45386794/Ktk+Uusi+elämisen+kulttuuri_verkko+61/b178a16a-eab3-8e9f-ff6d-64f4ab712fd6
- Valtonen, M. (2019). Yhteisölähtöiset kokeilut ja kirkon työntekijän ammatillisuus. Julkaisussa Malkavaara, M., & Valtonen, M. (Toim.) *Uusi elämisen kulttuuri – muutos Tampereella*. (s. 132–154). Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja. Saatavilla 2.5.2022
- Vasko, T. (2005). Kristittyjen määrä laskee Euroopassa, kasvaa Aasiassa ja Afrikassa. Saatavilla 2.5.2022
- Vilkkä, H. (2007). *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi.
- Yeung, A. (2004). *Individually together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church*. Gummerus Printing.

LIITE 1. Infoviesti haastatteluun suostuneille

Hei,

Saat tämän viestin, koska olet ilmaissut olevasi halukas osallistumaan opinnäytetyönäni tekemääni tutkimukseen liittyvään ryhmähaastatteluun.

Haastattelu tulee toteutumaan Zoomin välityksellä käytännön syistä. Näitä ovat 1) että osallistua voi, vaikka olisi eristyksessä, karanteenissa tai hiukan flunssainen ja 2) haastattelu pitää analyysia varten tallentaa ja sitten litteroida. Maskit vaikuttavat sen verran selkeän puheen tuottamiseen, että siitä voisi olla haittaa tallenteen ymmärrettävyydelle.

Haastatteluun osallistuminen on edelleen täysin vapaaehtoista ja voit vielä vetäytyä leikistä ihan vapaasti. Haastattelutallenteen poistan koneeltani, kun litterointi on valmis, eli olen saanut kirjoitettua kaiken haastattelussa sanotun tekstiksi analysointia varten. Haastattelussa saamani aineiston analysoi aineistolähtöisesti. Kukaan muu kuin minä ei saa tietää kuka on haastattelussa sanonut mitään. Tutkimusraportissa haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Tutkimukseni tarkoitus on kerätä tietoa vapaaehtoisten ajatuksista ja näkemyksistä etenkin siitä, miten vapaaehtoistyössä toteutuu osallisuus, miten siinä (työntekijän/tekijöiden toimesta) edistetään tai voitaisiin edistää yhteisöllisyyden kokemuksen syntymistä ym. Haastattelun keston olisi tarkoitus pysyä noin tunnissa. Tietoa voidaan sitten käyttää vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen tulevaisuudessa.

Vielä ehdit vinkata minulle, jos tunnet jonkun, joka kannattaisi kutsua mukaan haastatteluun.

Alla doodle-linkki, josta voit käydä klikkaamassa sinulle sopivia haastatteluajan-kohtia. Ole yhteydessä, jos doodlen käytössä esiintyy haasteita.

<https://doodle.com/meeting/participate/id/oeEP8XNd>

Kiitos kiinnostuksestasi, toivon, että nähdään haastattelussa!

Ystävällisin terveisin,

Marion Routti

LIITE 2. Haastattelurunko

FOKUSRYHMÄHAASTATTELUN HAASTATTELURUNKO

Seurakunnan vapaaehtoinen

1. Missä seurakunnan vapaaehtoistehtävässä/tehtävissä toimit?
2. Kuinka kauna olet ollut mukana seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa?
3. Mikä sai sinut lähtemään seurakunnan vapaaehtoistoimintaan?

Yhteisöllisyyden kokemuksen muodostuminen

1. Mitä yhteisöllisyys sinulle tarkoittaa?
2. Kuinka tärkeää yhteisöllisyys on sinulle seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa?
3. Miten vapaaehtoistoiminnan organisoinnissa edistetään tai voitaisiin edistää yhteisöllisyyden kokemuksen syntymistä?
 - perehdytyksessä
 - ohjauksessa
 - yhteydenpidossa
 - viestinnässä
 - palkitsemisessa
 - ristiriitojen ratkaisemisessa

Osallisuus toiminnan suunnitteluun

1. Oletko mukana sen vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa, jossa olet osallisena?

Hengellisyyden merkitys vapaaehtoistoiminnassa

1. Miten tärkeää sinulle on olla vapaaehtoisena juuri seurakunnassa?

Kehittämistarpeet

1. Mitä kehittämistarpeita näet siinä vapaaehtoistoiminnassa, jossa olet mukana

LIITE 3. Tarkentavat kysymykset sähköpostitse

Hei,

Kiitos vielä osallistumisestasi haastatteluun. Analysoin nyt aineistoa, ja huomaan, että kokemattomana haastattelijana en ihan kaikkea osannut kysyä niin, että tutkimuskysymyksiin tulisi tarpeeksi infoa. Pyytäisinkin sinua vielä sähköpostitse vastaamaan pariin tarkentavaan kysymykseen.

Nämä ovat:

1. Miten työntekijä pitää yhteyttä vapaaehtoiisiin tai miten vapaaehtoistiimi (työntekijä mukaanluettuna) pitää yhteyttä? Tähän liittyen: Luoko/vahvistaako yhteydenpito kokemusta yhteisöllisyydestä/osallisuudesta ja jos niin miten koet sen?
2. Liittyykö vapaaehtoisten palkitsemiseen yhteisöllisyyttä? Miten koet sen jos liittyy tai ei liity?
3. Koetko, että vapaaehtoistehtäväsi ovat mielekkäitä? Vai haluaisitko tehdä jotain muuta?

Eipä tässä enempää. Toivon, että ehtisit vastaila tämän viikon aikana.

Iloa viikkoosi ja hyvää ystävänpäivää!

T Marion